

Elavult Tanítóképző

MAGYAR
TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY LÁSZLÓ

1902

XVII. ÉVFOLYAM

VII. FÜZET

JULIUS

===== MEGJELENIK HAVONKÉNT =====

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFNER KÖNYVKERESKEDÉS

Andrássy-ut 10.

TARTALOM.

TANÍTÓKÉPZÉS.	Oldal
A közgyűlés előtt	393
A közgyűlés elé terjesztendő határozati javaslatok:	
<i>Peltes János.</i> A gyermekpsychologia helye a tanítók szakszerű kiképzésében	395
<i>Dezső Lajos.</i> A gyakorló-iskola és a gyakorlati kiképzés	397
A tanítóképesítő vizsgálatok tagozódása. (A választmány javaslata)	399
<i>Nagy László.</i> Tanítóképző-intézeti tanárok képzése	402
<i>Krausz Sándor.</i> A hazai tanítóképzés tovább fejlesztése	403
<i>Schön József.</i> Rein Vilmos a tanítóképzés reformjáról	411
<i>Geöcze Sarolla.</i> A női kézimunka az el. tanítónőképzőben	415
<i>Krausz Sándor.</i> A növendékek gyakorlati kiképzése a kolozsvári áll. tanító- képzőben	427
EGYESÜLETI ÉLET.	
Az 1900. évi május 24-én rendezett Gyertyánffy ünnepély költségeiről való számadás	437
VEGYESEK	439

Szerkesztőség: Budapest, VIII. Baross-utca 57.

Kiadóhivatal: Budapest, VI. Andrássy-út 10.

Egyesületi tagdíj:

<i>évenként</i>	8 korona
<i>félévi részlet</i>	4 korona

Előfizetési díj:

<i>egész évre</i>	8 korona
<i>félévre</i>	4 korona

A «Magyar Tanítóképző» megjelenik — július és augusztus kivételével — havonként legalább 2 és félivnyi terjedelemben.

Egyesületi tagok a „Magyar Tanítóképző“-t a tagdíj fejében kapják. **Tagsági jelentkezések Sztankó Béla** főtítkárhoz (Budapest, I. Mozdony-u. 5/b.) intézendők.

A tagdíjak **Horvay Ede** egyesületi pénztároshoz (Budapest I., Györi-út 11. sz. Paedagogium) küldendők be.

A reklamációk és előfizetési pénzek a kiadóhivatalhoz (Singer és Wolfner könyvkereskedése) intézendők.

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

XVII. ÉVFOLYAM.

1902. július.

VII. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

A közgyűlés előtt.

Pár nap múlva megnyílik a tanítóképző-tanárok egyesületének hetedik közgyűlése. A tanítók tanítói bezárván az iskolai évet, nem adják át magukat a gondtalan pihenésnek, hanem munkára sereglének az ország minden részéből a magyar tudományosság fényes csarnokába, a Magyar Tudományos Akadémia üléstermébe. Közölni fogják egymással tapasztalataikat hivatásuk teljesítéséről, eszméket cserélnek, bizonysgot tesznek az ország színe előtt, hogy magasztos törekvések sarkalják őket előre, hogy ők méltó papjai a magyar közműveltségnek, méltó arra, hogy rájuk bizassék a nemzeti eszme misszionáriusainak, a tanítóknak nagy hivatásukra való előkészítése.

Az idei közgyűlés tárgysorozata alkalmas arra, hogy a nemzet szemében emelje a tanítóképző-tanárok becsületét. Arról tanuskodnak a tárgyak, hogy a tanítóképzők tanítói öntudatosan haladnak egy kitűzött cél elé: *a szakszerű tanítóképzés felé*. Oly tanítóképző-iskola az ő ideáljuk, a mely megadván a legmagasabb műveltséget, oly szakszerűséget fejtsen ki, a mely egyaránt kitűnjék elméleti mélységével és gyakorlatiaságával. Hiányos eszközökkel, de hősi erővel törekeshnek ők arra, hogy a tanítók iskoláit a nemzeti népműveltség fókuszaiává tegyék.

Azok, a kik a tanítóképzés ügyeiben tájékozottak, várakozással tekintenek a tanítóképzők pár nap múlva meginduló tanácskozásai elé. A tanítók kiképzését gyökeresen érintő

reformokról lesz szó. E reformok közül a *tanítóképesítés ügye* a tanítók kiképzésének nemcsak intenzív, hanem extenzív fejlődését is foglalja magában, végrehajtása a népiskolai szervezet kérdéseivel függ össze s ezért ez ügyben nem lehet egyedül döntő a tanítóképző tanárok véleménye, de irányt adhat, megjelölheti azt az utat, a melyen a tanítóképesítés reformjának haladnia kell. Ez az irányjelölés a tanítóképző tanári karnak, mint szaktestületnek, nemcsak joga, hanem kötelessége is, s mint hivatottak szakvéleménye, súlyosan esik a mérlegbe, az összes tanítói körök és a végrehajtás időpontjának meghatározására hivatott államférfiak szemében is. A *gyermeklélektani tétele* a közgyűlésnek szintén igen fontos. Ugy tünteti fel a tanítóképző-tanárokat, mint a modern vívmányok barátait s a pedagógiai tudományok haladásának zászlóvivőit hazánkban. A gyermekek tanulmányozása, habár fokozatosan és lassan, de mélyrehatóan fogja átalakítani nemcsak tanítóképzésünket, hanem iskolai oktatásunkat, sőt családi nevelésünket is. Ezért ez ügy egyaránt méltó a tanítóképző-tanárok, az összes tanítók, sőt minden művelt ember figyelmére. A *gyakorló-iskola és gyakorlati kiképzés tétele* méltóan egészíti ki az előbbi kettőt. Ez is a tanítók szakszerű kiképzésének szolgálatában áll, sőt annak legfőbb eszköze. A legbensőbb ügye ez tanítóképzésünknek, s ha ennek tárgyalásával nem is számíthatunk a külvilág előtt nagy érdeklődésre, de serkenthet bennünket az a tudat, hogy a gyakorlati kiképzés helyes rendezésével a leghasznosabb munkát végeztük, a minek észrevétlenül a legmélyebb hatása lesz a népiskolára. Valamennyit betetőzi a *tanítóképző-tanárok kiképzésének tétele*. Ezen ügy hajója immár tizennégy év óta evez a sík tengeren, folyton kedvezőtlen szelektől hajtatva s célt nem érve. Pedig a tanítóképzők működésének javítására irányuló összes törekvéseink mindaddig hiábavalók lesznek, míg a tanítóképző-tanárok elméleti és gyakorlati kiképzésének ügyét révpartra nem tudjuk juttatni.

Fel tehát, készüljünk a nagy munkára! Határozzuk meg a tanítóképzés fejlesztésének irányait általában, de a célhoz vezető utakat is minél részletesebben. Mert csak így lesz munkánk értékes s így származik abból népoktatásunkra haszon. Munkánk közben és együttlétünk alatt pedig fűződjék közöttünk szorosabbra a kartársi kötelék. Ügyszeretet és kartársi

szeretet: a tanítóképző-tanároknak ez a két hagyományos érzése emelje ideális magaslatra közgyűlésünket. Ez érzelmekben fürödjék meg szívünk, hogy megtisztulva s ujjabb erőhöz jutva térhessünk majdan vissza napi munkánkhoz.

A közgyűlés elé terjesztendő határozati javaslatok.

I.

A gyermek-psychologia helye a tanítók szakszerű kiképzésében.

— Előadó: *Pethes János.* —

1. A gyermek physiologiai psychológiája a népiskolai és nemzeti pedagógia alapvető tudományát képezi.

2. Célja a tanítóképzőben:

a) Az érdeklődés felkeltése egyrészt a népiskolai tanulók, másrészt az általános emberi élet- és lélektan mint tudomány iránt.

b) A pedagógia és segédtudományai általános igazságainak a gyermek ellen való szemléltetése és a népiskolai tanulókra való vonatkoztatása.

c) A magyar gyermek testi és lelki jellemző sajátosságainak, psychogenesisének és az abnormitásoknak megállapítása.

d) Az individualis és a nemzeti nevelés útjainak kijelölése.

e) A leendő tanítóknak a gyermek- megfigyelés módjába való bevezetése.

3. Eszközök:

a) A tanítónövendékek figyelemmel kísérik a gyakorló iskolai tanulók testi fejlődését és lelki sajátosságait.

b) A tanítóképző tanárok megfigyelik a tanítónövendékek egyéni sajátosságait.

c) Az adatok feljegyzésére mind a gyakorló iskolában, mind a tanítóképzőben törzskönyv vezetetik.

d) Az adatok értékesítése és a tanító egyesületi életben való komoly munkásság előkészítésére a tanítóképzőkben paidologiai önképző-kör alakul.

4. A gyakorló iskolai tanulók megfigyeltetése a következőleg történik:

a) A test- és egészségtannal kapcsolatban az I. éves növendékek a tanári testület által megállapított szempontok szerint a pedagógia tanára utasítása értelmében *anthropo-metria*i méréseket végeznek a gyakorló iskolai tanító felügyelete mellett. Minden I. osztálybeli növendékre legalább 1, de legfeljebb 3 gyakorló iskolai tanuló testi fejlődésének figyelemmel kísérése bízatik. Az adatok (a paidologiai önképző-körben) összevetetnek. Megállapítatnak a középértékek s az ezekről

eltérő abnormitások. A főfigyelem azokra a testi rendellenességekre fordítatik, a melyek a lélek rendellenes fejlődését vonhatják maguk után.

b) *A lelki sajátságok megfigyelése* az adott utasítások nyomán a II—IV. éves tanítónövendékek kötelessége. Itt is minden növendékre legalább 1, de legfeljebb 3 tanuló megfigyelése bizandó. A II. éves növendék az óráközökben és a játéktéren különösen a gyermek érzelm- és akaratvilágát figyeli meg. A III. és IV. osztálybeli tanító növendék az iskolalátogatás] és a gyakorlati tanítás alkalmával figyeli meg a gyermeket s különösen az értelem és a magasabb érzelmekre van tekintettel. Tapasztalataikat minden esetben feljegyzik, (de soha se úgy, hogy a gyermek észrevegye).

c) A gyakorló iskola tanítója *az először iskolába lépő gyermekek* szülőihez a tanári testület által jóváhagyott kérdéseket intéz, hogy a gyermek testi fejlődésébe, érzelm- és akaratvilágába bepillanthasson. A válaszokat a tanuló törzskönyvébe bevezeti. Majd a IV. éves tanítónövendékek jelenlétében és segédkezése mellett megvizsgálja ezeknek a gyermekeknek képzettartalmát. Megállapítja az appercipialó képzetek közép értékét. Végül lehetőleg érintkezik tanítványai szülőivel s megismerkedik a körrel, melyben tanítványai növekedtek s a mely rájuk folytonos hatással van. Főfigyelmét az örökölt és a szerzett testi és lelki sajátságokra fordítja.

5. *A paidologiai önképző-kör* munkabeosztása érdekében a gyakorló iskolai tanulók négy csoportra osztatnak. Az egyes csoportok megfigyelői (I—IV. oszt.) havonként egyszer beszámolnak tapasztalataikról. A gyakorló iskolai tanító kiegészíti e tapasztalatokat a magáéval s a mennyiben sértés nélkül teheti, kiterjeszkedik a gyermek környezetének testi és lelki sajátságaira. A pedagógia tanára ráirányítja a figyelmet az elméleti pedagógia ama részletére, a melybe a felmerült «eset» tartozik. Megindítja és vezeti a mindig szóbeliségen alapuló eszmecsere-t. Megállapíttatja az esetleges baj diagnózisát. Oly esetekben, a midőn a gyermek jövőjére végzetessé válható fogatkozásokat és hibákat tapasztal, kikéri az intézeti orvos tanácsát. Ez utóbbi esetben a megállapodást — a kellő korlátok között — a gyakorló iskolai tanító közli a szülőkkel. A megállapított tényeket és az esetleges baj orvoslásmódját bevezetik az illető gyermek törzskönyvébe. A bejegyzéseket az illető gyermeket figyelemmel kísérő IV. éves növendék teljesíti. E bejegyzések alapján ugyanez a növendék a tanév végén az illető gyermekről egy rövidre fogott gyermekrajzot készít.

Az intézetből kilépő növendékek buzdíttatnak, hogy leendő tanítványaikról ilyen megfigyeléseket készítsenek. Az intézethez való ragaszkodásukat azzal is bizonyítsák be, hogy megfigyeléseik eredményeit vele közölgék. Kétséges esetekben innen tanácsot, útbaigazítást kérjenek.

A pedagógia tanára év végén csoportosítja a szerzett tapasztalatokat s levonja belőle az általános érvényű tanulságokat. Ezeket a paidologiai önképző-kör záró értekezletén előadja, és a tanári testületnek bemutatja. Az eredmények és tanulságok az intézet értesítőjében közzétételnek.

6. A tanító-növendékekről vezetett törzskönyvbe nem csupán az anthropo-metriai mérések eredményei s a tapasztalt jó és rossz sajátságok, hanem — a hol lehet — a psycho-physikai mérések eredményei is bevezetettek. Az adatok összegezése, a növendék jellemzése az osztályfőnök dolga. A nyert eredmények feletti tanácskozást a tanári testület évharmadonkint (de minden esetben a közös osztályzatok megállapítása előtt) ejti meg. A nyert eredmények az intézet nevelési és tanulmányi rendszerénél figyelembe vétetnek s a megállapodások az igazgatói zárjelentésekben a közoktatásügyi kormány (felettes hatóság) tudomására hozatnak.

7. A megfigyelésre vonatkozó részletes utasítások-, a törzskönyvek-, valamint a paidologiai önképzőkör ügyrendje mintájának megkészítésére az egyesület választmánya kéri fel.

Csurgó, 1902. június 10.

II.

A gyakorló-iskola és a gyakorlati kiképzés.

— Előadó: Dezső Lajos. —

1. Az állami tanító-(nő-) képző intézetek mellett fenálló egy tanítóju («A tanító») gyakorló-iskola tovább is fentartandó, s úgy a tanító-, mint a tanítónőképzőkben hatosztályu vegyes iskolává fejlesztendő, olyankép, hogy minden osztályban 4 fiu és 4 leánygyermek legyen.

2. Az osztatlan iskolán kívül egy osztott iskola is szervezendő két tanteremmel, 2 tanítóval, tanítóképzőkben fiu, tanítónőképzőkben leánygyermekkel. «B tanító» az I—III., «C tanító» a IV—VI. osztályt vezeti. Hol az osztott iskola mindkét tanítói állása nem szervezhető, legalább az alsó osztályokat kell szervezni. («I—III. o. B tanító.»)

3. A gyakorló-iskola tanítói a X. fizetési osztályba nevezendők ki s fokozatosan a IX. fizetési osztályba is előléptetendők. B tanító a képzőintézet II. osztályában az előkészítő tantárgyak módszertanát: a) beszéd- és ért. gyakorlat, b) irvaolvasás, c) nyelvtan-helyesírás, d) olvasás-fogalmazás, e) szám- és mértan, A tanító a III. képzőintézeti osztályban a reál- és művészeti tantárgyak módszertanát tanítja, heti 2—2 óran. Ezek fejében a tanítóképző tanárok a gyakorló-iskolában átveszik (évenként változó sorrendben) egyik vagy másik tantárgy tanítását.

4. A gyakorlati kiképzés a mintatanítások szemléleteivel és írásbeli feldolgozásával kezdődik.

A II-od évesek B tanító iskolájában minden hóban egyszer (a képzőintézeti órarendben a módszertan tanítására kijelölt heti órák egyikén) megjelennek és az előkészítő tantárgyak köréből tartott mintatanítást (évente 20-at) megfigyelik, otthon írásban feldolgozzák s a tanítónak beadják, ki azokat átnézvén s kijavítván, a módszertani órákon az elméletet is megvilágosító észrevételekkel kíséri.

Ugyanígy jár el A tanító a III-ad évesek látogatásával, kik a reál- és művészeti tárgyakban tesznek megfigyelést.

5. A tanításban való gyakorlottság tovább fejlesztése végett a III-ad évesek *B* tanító iskolájában az előkészítő tantárgyakból próbatanításokat tartanak. E végből a III-ad osztály heti tanóra-rendjében három óra veendő fel. A III-ad évesek fele a gy.-isk. növendékek (*B* oszt.) felével *B* tanító előtt a *B* osztály tantermében; a III-ad évesek másik fele a *B* osztály másik felével a nevelés- és oktatástan tanára (vagy valamelyik tanítóképző tanár) jelenlétében a III. oszt. tantermében tart próbatanítást. Mindenik csoport óránként két tanítást tart, a két csoport óránként négy tanítást, hetenként 12 tanítást, egy éven (30 héten) 360 tanítást. Minden egyes növendék tehát 12-öt.

A IV-ed évesek ugyanily módon tartanak próbatanításokat a reális művészeti tárgyakból az *A* iskolában és a IV. o. tantermében megosztott csapatokkal; ott az *A* tanító, itt a nevelés- és oktatástan (vagy más tanítóképző tanár) előtt. Heti órarendjében 4 óra jelölendő ki próbatanításra, melyeken 30 héten 480 próbatanítást tart az osztály; egy egy növendék évenként 16-ot.

6. A próbatanítás minden részletében írásbelileg előre pontosan kidolgozandó, a dolgozat a gyak. isk. tanítónak s az illető szaktanárnak bemutatandó, s csak akkor hajtható végre, ha az írásbeli dolgozat alkalmasnak látszik a tanítás sikerét biztosítani.

7. A III-ad évesek próbatanításainak bírálata az órarendben külön feltüntetendő heti egy órán történik *B* tanító elnöklete alatt a próbatanításon jelen volt tanárok és a III. osztály jelenlétében. Mindenik növendék írásbeli jegyzetet készít a próbatanításról s *B* tanító szólítja fel bírálatra az osztálytársakat. Így történik a IV-ed évesek bírálata is.

8. Egy III-ad éves a *B* tanító osztályában, egy IV-ed éves az *A* tanító osztályában óráközökben a gyak.-isk. tanítónak a felügyeletben segédkezik, megfigyeli a rendtartást, fegyelmezést; egyes növendékekről ped. megfigyeléseket gyűjt. Ezek elbírálása általában a gyermekek egyedisége által megkívánt pedagógiai eljárás megállapítása végett a gyak.-isk. tanító havonként a próbatanításra kitűzött órák egyikén pedagógiai értekezletet tart.

9. Hol a második tanítói állás fel nem állítható, ott egy külön tanteremmel osztatlan iskola alakítandó a tandíjmentes gyermekekből. Ez iskolában minden tantárgy tanítása a IV-ed évesek között osztandó ki, évharmadonként változtatással, vagyis hogy egy évharmadban ugyanazon tantárgyat ugyanazon jelölt tanítsa. A tanítás mindenkor valamelyik tanítóképző tanár (vagy egy másik IV-ed éves) jelenlétében történik. Ezek a képzőintézeti tanórák alól ez időre felmentendők.

10. Hol kedvező viszonyok (p. helyben levő áll. isk., valamely községi vagy felekezeti iskolai hatósággal köthető szerződés), lehetővé teszik, a képzővel összekapcsolandó minta-iskola hat termével hat osztályúvá fejlesztendő.

Sárospatak.

III.

A tanítóképesítő vizsgálatok tagozódása.

— A választmány javaslata. —

Előadó: Mohar József.

Általános meghatározás.

1. A tanítóképesítő vizsgálat két, egymást kiegészítő külön vizsgálatból áll:

I. a tanítóképesítő *alapvizsgálatból*, a mely szoros viszonyban van a képzőintézetben végzett tanulmányokkal s főleg az általános műveltség tárgyait öleli fel;

II. a tanítóképesítő *szakvizsgálatból*, mely a szoros értelemben vett tanítói szakműveltség, tanítói és nevelői készség kipuhatolására szolgál.

I. Az alapvizsgálat.

2. Tanítóképesítő alapvizsgálatra bocsátatnak azok a jelöltek, kik valamely képző-intézet négy évfolyamának, vagy a középiskola nyolc osztályának sikeres elvégzéséről bizonyítványt mutatnak fel és 18-ik életévüket betöltötték.

3. Az alapvizsgálatot teljesítő bizottságot alkotják az állami tanító-képző intézetekben: a külön kinevezett elnök, az illető képző-intézet igazgatója és tanárai s a megyei kir. tanfelügyelő, mint a bizottság tagjai.

A felekezetek egyházi törvényeik és szabályzataik szerint állítják össze a bizottságot, de mindig helyet foglalnak abban az intézet igazgatója és tanárai, a megyei királyi tanfelügyelő, továbbá egy miniszteri biztos, mint a kormány ellenőrző közege.

4. Az alapvizsgálat tárgyai általában a képző-intézet tantervében meghatározott tárgyak. A vizsgálat áll: írásbeli, szóbeli és gyakorlati részből, továbbá próbatanításból.

5. Az *írásbeli* vizsgálat tárgyai:

- a) magyar nyelvi fogalmazás a neveléstani tárgyak köréből;
- b) fordítás németből magyarra;
- c) mértani dolgozatok;
- d) rajz;
- e) szépirás;
- f) zeneelmélet.

6. A *szóbeli* vizsgálat tárgyai:

- a) hit- és erkölcsstan;
- b) test- és élettan, lélektan, nevelés- és oktatástan; a nevelés elméletének története;
- c) magyar nyelv és irodalom;
- d) egyetemes és hazai történelem;
- e) alkotmánytan;
- f) egyetemes és hazai földrajz;

- g) természetrajz, vegytan;
- h) természettan;
- i) gazdaságtan;
- k) számtan;
- 7. A *gyakorlati* vizsgálat tárgyai:
  - a) ének;
  - b) zene;
  - c) testgyakorlás;
  - d) kézimunka;
  - e) gazdasági gyakorlat.

8. Az 5. 6., és 7. pontban felsorolt tárgyak mindenikéből csak a magánúton készült s a középiskola 8 osztályát végzett jelöltek vizsgálatnak meg; a képző-intézet rendes tanulói az egyetemes történelemből, az egyetemes földrajzból, a természetrajzból, vegytanból, természettanból, a gazdaságtanból, zenéből, zeneelméletből, rajzból szépirásból, testgyakorlásból, kézimunkából és német nyelvből felmenthetők s a tanítóképesítő alapvizsgálati bizonyítványt a tanfolyamban e tárgyakból nyert utolsó osztályzataik jegyzendők be.

9. A próbatanítás áll egy tanítási lecke gyakorlati keresztülviteléből. A rendes tanulók ezen vizsgálat alól felmentendők s az alapvizsgálati bizonyítványba utolsó évi osztályzatuk jegyzendő be.

10. Az 5—9. pontban felsorolt egyes tagozatok, minthogy azokban a tárgyak a vizsgálás természetes módszere szerint csoportosulnak, a következő tagozatokra való bocsátást nem akadályozzák.

11. A vizsgálat sikeres kiállása után a jelölt tanítóképesítő alapvizsgálati bizonyítványt kap, a mely elemi népisk. tanítói állás ideiglenes betöltésére, a polgári isk. tanítóképző-intézetbe, továbbá a tud. egyetem bölcsészeti fakultásán rendes hallgatónak való fölvételre és az egy évi önkéntességre jogosít.

Jegyzet. A választmányi előadó külön véleményként fentartotta ama javaslatát, hogy a polg. iskolai tanítóképző-intézetbe, valamint a tud. egyetem bölcsészeti fakultásán rendes hallgatónak való fölvételre a *szakvizsgálat sikeres kiállása, tehát a tanítói oklevél* jogosítson fel.

II. Szakvizsgálat.

12. A tanítóképesítő szakvizsgálatra bocsátás feltételei: az alapvizsgálat sikeres kiállása, a 19 éves kor betöltése és egy vagy legfeljebb három évi tanítási gyakorlat. Szakvizsgálat minden évben és minden képzőben tartatik.

13. A tanítói szakvizsgálat bizottságának tagjai az állam által fenntartott képzőkben: az elnökön kívül a tanítóképző intézet igazgatója és tanárai, a megye tanfelügyelője s egy elemi népisk. tanító.

A felekezetek egyházi törvényeik szerint állítják össze a vizsgálat bizottságot, de mindenkor helyet foglalnak azokban: az elnökön kívül a tanítóképző-intézet igazgatója és tanárai, a megye királyi tanfelügyelője, egy elemi iskolai tanító s a miniszteri biztos, mint a kormány ellenőrző közege.

14. A szakvizsgálat írásbeli részének tárgyai:

a) egy a népiskolai nevelés vagy a módszertan körébe eső tárgyról készített tanulmány (házi dolgozat) bemutatása.

15. A szóbeli vizsgálat tárgyai:

a) a népiskolai nevelés.

b) a népiskolai összes tantárgyak részletes módszertana;

c) a magyar népoktatás története;

d) iskolai szervezeten.

16. A gyakorlati vizsgálat áll két tanításból. Az egyik egy kitűzött, a másik valamely szabadon választott tárgy köréből kijelölt lecke. A tanítási lecke úgy választandó meg, hogy a jelölteknek a szemléltetési eszközök használatában való ügyessége kitűnjék.

17. A tanítói szakvizsgálat sikeres kiállása után a jelölt elemi népisk. tanítói oklevelet kap, a melyben a képesítésnek csak általános fokozata jelöltetik meg. Az oklevél feljogosít bármely népiskolában a rendes tanítói állás végleges betöltésére. Az országos tanítói nyugdíj-intézetbe is csak az vehető fel, a ki a tanítói alap- és szakvizsgálat alapján a tanítói oklevelet megszerezte.

18. Mind az alapvizsgálat, mind a szakvizsgálat nyelve az egész országban a magyar.

A gyakorlati év.

1. A tanfelügyelők kijelölik azon jelesebb tanítókat, a kik mellé a próbaéves tanítók segédekül beoszthatók. E jeles tanítók köteleztetnek a próbaéves tanítók működésére gondosan felügyelni. A próbaéves tanítók alkalmaztatásuk idején az iskolai fentartó hatóságtól némi díjazásban részesülnek.

2. A tanító- s különösen a tanítónőképző-intézetek úgy rendezendők be, hogy az alapvizsgálatot letett jelöltek próbaévük idejét az intézet kötelékében tölthessék. Ezen idő alatt a próbaévesek ösztöndíjat élveznek s az önálló gyakorlatot részint a képző gyakorló-iskolájában, részint azon helybeli iskolákban szerzik meg, a melyek e célból a kiképzés ügykörébe vonhatók.

3. A kik a tanítói alapvizsgálati bizonyítványt megszerezték, az elemi népiskolákban ideiglenesen mint önálló tanítók is (segéd-, helyettes-, kisegítő, óraadó stb.) alkalmazhatók. Ehhez képest a népiskolai tanítók alkalmazásában szigorúan kerestülviendő azon elv, hogy a segéd-tanítói állások csak ideiglenesek lehetnek. Az ily állások betöltésének módja a próbaévesek alkalmazásának megkönnyítése céljából szabályozandó.

Az önálló állásra alkalmazott próbaéves tanító működését az illetékes tanfelügyelő vagy valamely külön megbízott rendes tanító különös figyelemmel kíséri.

4. Azok a jelöltek, a kik a szakvizsgálatra három év alatt sem jelentkeznek, elvesztik szakvizsgálatra való jogosultságukat s a tanítói állás ideiglenes betöltésére sem alkalmazhatók.

Budapest, 1902. június.

IV.

Tanítóképző-intézeti tanárok képzése.

— Indítvány. —

Előadó: *Nagy László.*

A tanítóképző-intézeti tanárok képzésének jelenlegi módja közoktatásunknak ingatag alapon álló, sőt egészen fejletlen és szervezetlen ügye s mint ilyen tökéletlenül szolgálja a tanítóképzés szakszerű és tudományos érdekeit; nem alkalmas az egységes szellemű, irányú és színvonalú tanítóképzés és népoktatás szolgálatára s ennél fogva nincs kihatással az ország nemzeti irányú népművelődésére. Főbb hibái a következők:

a tanítóképző-intézeti tanárképző kétévi folyama jelenleg csupán a polgáriskolai tanítóképző-intézet kiegészítő tanfolyamául szolgál s ki vannak a képzésből zárva a tudományegyetem bölcsészeti fakultásának s a művészeti (zene-, rajz-) akadémiák hallgatói;

a képzés meghatározott rend és tanterv nélkül történik és sem elméleti tudományos, sem gyakorlati szempontból nem nyújt eleget;

azon intézeteknek, a melyekben jelenleg a képzés folyik, ú. m. az egyetemnek, a Pedagogiumnak, Erzsébet-nőiskolának s az elemi gyakorló tanítóképzőknek a tanárképzőhöz való viszonya rendezetlen, úgy szintén ideiglenes természetű annak a közoktatási minisztériumban szervezett központi kormányzata is;

a tanárképző két éves tanfolyamát nem fejezi be tanítóképző tanári képesítő vizsgálat s a jelölteknek semmiféle mód nem adatik arra, hogy alkalmaztatásuk előtt tanítóképzői hivatottságukról nyilvános tanubizonyítást tegyenek;

a közoktatási kormányban s a felekezeti hatóságoknál a tanítóképző tanárok alkalmazásában fejletlenség uralkodik; nem veszik figyelembe a tanítóképző tanári kurzus elvégzését, hanem különösen a felekezetek bármiféle képesítéssel bíró egyéneket alkalmaznak tanítóképző tanárokkul.

Mindezeknél fogva kimondja a Tanítóképző Tanárok Országos Egyesületének közgyűlése, hogy a tanítóképző tanárok képzése, képesítése és alkalmazása országos fontosságú ügyének rendezését felveszi munkarendjébe s megbizza a választmányt, hogy erről az ügyről az 1896-ban tartott II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus és a tanítóképző tanárok egyesülete 1898. évi közgyűlésének határozatai alapján, továbbá az ide vonatkozó miniszteri rendeletek és emlékiratok figyelembe vételével részletes javaslatot készítsen és terjesztszen a jövő közgyűlés elé.

Egyszersmind felkérendő a közoktatásügyi miniszter úr, hogy a tanítóképző tanárok képzésének és képesítésének ügyében egyetemi, polgári és elemi tanító- és tanítónőképző, zene- és rajzakadémiai tanárokból s népiskolai tanítókból álló szaktanácskozmányt hívjon egybe.

Budapest, 1902. június 21.

A hazai tanítóképzés továbbfejlesztése.

I. *A külföldi és a hazai tanítóképzés összehasonlítása.*

Sok szó esik mostanában a hazai tanítóképzés továbbfejlesztéséről. Nemcsak a Magyar Tanítóképző, hanem úgyszólván az összes hazai szaklapok, sőt a napilapok is oktatásügyi rovataikban, mellékleteiken jó idő óta foglalkoznak a tanítóképzéssel, főleg *a gyakorlati kiképzés és a vizsgálatok kérdéseivel*. Ez kétségtelenül jele annak, hogy a tanítóképzés ügye fontos közügy, de egyuttal jele annak is, hogy nem fogyatkozások nélkül való.

Azok a cikkek, melyeket olvastam, tele vannak panaszszal. Nem jó sem az általános, sem a szakképzés a tanítóképzőkben; legkevésbé kielégítő a gyakorlati kiképzés. A leendő tanítók erkölcsi nevelésének ügyével már kevesebben foglalkoznak.

Megvallom mindjárt cikkem elején, nem találok, hogy ezek a panaszok egészen, mindenben jogosultak volnának. Sőt én azt állítom, *hogy a hazai állami tanítóképzés egészben véve méltóan sorakozik a nyugat-európai államok tanítóképzése mellé.*

Felekezeti képzőink nagyon különbélek, azért nem lehet azt általánosan mondani a felekezeti képzőkről is, noha jól tudom, vannak olyan fejlett felekezeti képzőink, melyek a legjobb áll. intézeteinkkel vetekednek. De vannak azután alacsonyabb színvonalú felekezeti képzőink is.

Ismerem hazánkban a felső-magyarországi (Szepes-megye és Gömör-megye) és a délvidéki tanítószágot (Temes, Torontál); két év óta itt lakom az erdélyi tanítószág között. 1890-ben három hónapot töltöttem Németország legkülönbözőbb részeiben, sok tanítóképző tanárral és tanítóval érintkeztem az iskolában s azon kívül; ugyanakkor résztvettem Mannheimben egy németországi általános tanítógyűlésen. 1900-ban ismét voltam néhány heti tanulmányúton Németországban; ugyanakkor megfordultam Franciaországban is. És ezen alkalmakkor tett tanulmányaim és szerzett tapasztalataim jogosítanak a fenti állításra. A ki ismeri a német tanítóképzést, az állításomon nem is fog csodálkozni.

A legtöbb németországi tanítóképző tanárnak (Lehrer és Oberlehrernek) csak elemi tanítóképző-intézeti képzettsége van, melyet azután önképzéssel továbbfejleszt és egy vizsgálaton megszerzi a tanítóképző-intézeti tanításra való jogosítást. A legtöbb németországi tanítóképző tanár ennél fogva nemcsak hogy nem bír magasabb képzettséggel, hanem általában véve, még olyannal sem, mint a hazai áll. tanítóképzők tanárai. Mert önképzés útján rendszerint csak egyesek magaslanak ki, a kar azonban alig éri el azt a képzettségi fokot, melyet a magasabb intézeti képzés nyújt. Kivételt e tekintetben a nagyobb német országok közül csak Szászország tesz, a hol már az elemi tanítóképzés magasabb általános képzettséget ad, mint a hazai képzők; a tanítóképző tanárok pedig a lipcei egyetemen képeztetnek ki. (Az elemi képzők ott hat évfolyamuak, a latin nyelv is rendes tantárgy. A képe-

sító vizsgálatot egy-két évi gyakorlat után teszik le a jelöltek. A lipcsei egyetemi tanfolyam azután csak két éves. Így volt 1890-ben.) Poroszországban rendszerint csak a képzők igazgatói bírnak főiskolai (többnyire theologiai képzettséggel; Würtembergben és Bajorországban az igazgató és a helyettes igazgató is. Az osztrák tanítóképzők rendes tanárai (Professor) többnyire főiskolát végeztek; az elméleti tárgyak tanszékein kevés tanító (Lehrer) található.

Magasabb képzettségű tanár a már fejlett korú tanítványt is alaposabb, magasabb képzésben tudja részesíteni. Innen van azután az, hogy bár a németországi tanítóképzés hosszabb ideig (5—6 évig) tart, mégis az állami képzőinkből kikerült tanítóink általános műveltsége alig kisebb, mint a német tanítóké.

Már az az *előképzettség*, melyet mi kívánunk a tanítóképző-intézeti növendéktől, semmivel sem kisebb, ha nem nagyobb, mint az, melyet Németországban megkívánnak. Németországban ugyanis megelégszenek *a nyolc évfolyamú népiskola* nyújtotta előképzettséggel. Csakhogy mivel a népiskola Németországban is a nagy tömeget oktatja, neveli, nem ad sem módszer, sem tartalom tekintetében olyan képzést, a milyent a középfokú intézetek adnak. A középfokú intézetekben mindenütt, még nálunk is, viszonyítva a népiskolához, válogatottabb elemek vannak, kikkel többre lehet menni. Igaz, mi a középiskolából általában csak a gyengébbeket kapjuk, mindamellett mondhatjuk, hogy az az előképzettség, melyet a mi tanító-növendékeink hoznak, nem kisebb, mint a németországiaké. A németországi növendék a népiskolából a praeparandiába kerül, mely két vagy három évfolyamú, csak ebből a három évfolyamú tanítóképzőbe. Csakhogy ez a két intézet a legujabb időig (1900-ig), a mint ezt Snazel Ferenc is elmondja a Magyar Tanítóképzőben, nem birt egységes tantervvel. A preperandia nagyon is elemieskedett, a seminarium pedig főként a szakképzéssel foglalkozott. Ezen intézetek tanterve sem tűz ki semmivel sem magasab célt, mint a mi képzőink tanterve.

Egyben azonban föltétlenül fölülmulnak minket a németek: *a mit tudnak, azt jól tudják és jól is tudják tanítani.* Aránylag szerény mértékű általános képzettségük biztos, gyakorlati kiképzésük pedig sokkal nagyobb mértékű, mint a mi tanítóinké. Sokszorosan tapasztalom ezt kivált Poroszországban és be is számoltam róla e folyóirat hasábjain. (Lásd a M. T. 1891-iki évfolyamát!) Mikor Weissenfelsben voltam, ott láttam, hogy a tanítóképző mellett két gyakorló-iskolájuk van, egy nyolc-évfolyamú *osztatlan* iskola és egy négy osztálylyal bíró *osztott* népiskola (melyben tehát 2—2 évfolyam egy-egy tanteremben volt). Az osztatlanoknak még volt állandóan kinevezett tanítója; de a nagyon népes osztott iskolában csak magok az utolsó évfolyambeli tanító-növendékek tanítottak, a tanítóképző-tanárok (a Lehrer-ek) pedig ott mintatanításokat tartottak és egyuttal felügyeltek. (Az osztatlan iskolában a *kis tanítás* rendszer is járta.) Würtemberg és Bajorország is nagy gondot fordít a gyakorlati kiképzésre. Mégis mindez országokban az intézeti képzés után a tanítójelölteknek nem adják ki mindjárt az oklevelet. Az intézeti képzés érettségi vizsgálattal fejeződik be, melyre az

egy-két (sőt három) évi gyakorlat következik, csak akkor tehetnek tanítóképesítő vizsgálatot. Az érettségi vizsgálat az általános műveltség, a pedagógiai elmélet kipuhatólására, a tanítóképesítő vizsgálat a tanítói gyakorlati szakképzettség megállapítására törekszik. Bajorországban az érettségit tett tanítójelölteket (segédtanítókat) hivatalból helyezik el egyes iskolákba a gyakorlat megszerzése végett, a kiknek nem jut ily hely, azok visszamaradnak az intézetben és a gyakorló-iskolában folytatják a gyakorlatot. Ezek a segédtanítók azután az illető iskolai előjáróságoktól (a felügyelőktől) kapott bizonyítvánnyal tesznek tanúságot arról, miképen töltötték a gyakorlati évet.

A francia tanítóképzést már nem ismerem annyira. A mit az 1900-iki kiállításon (Párisban) láttam, az arról tanuskodik, (írásbeli dolgozatok, rajzok, kézimunkák, intézeti épületek rajzai, tantervek, felszerelés, ismertetések) hogy Franciaországban is az elméleti képzés ugyan szolid, alapos, de szintén nem egetveredő, nem magasabb, mint a miénk. Föltűnt, hogy a kézimunkára, kivált a slöjdre több gondot fordítanak, mint a németek. Megegyezik ez azzal, a mit Guttenbergtől hallottam, hogy újabban néhány ezer népiskolába bevezették a slöjdet.¹⁾ A rajzt is sokoldalúlag, kiváló gonddal tanítják. A sok írásbeli évközi és évvégi dolgozat az bizonyítja, hogy Franciaországban is minden tantárgyban alaposra, biztosra törekednek.

Ha ezek után hazánk állami tanítóképzését nyugati Európa két vezérő államának tanítóképzésével összehasonlítjuk, mégis elmondhatjuk, hogy az magas színvonalú, hogy méltóan sorakozik ezen államok tanítóképzése mellé.

Az előképzetség, a mit mi kívánunk, jobb alap, mint a melyet Németországban kívánnak.

Az általános képzés, melyet intézeteink nyújtanak, van olyan színvonalú, mint a külföldi.

Tanítóképző tanáraink képzettsége legalább is olyan, mint a német tanítóképző tanárok többségeé.

Az általános képzésben azonban szükséges, hogy nagyobb alaposra, biztosra törekedjünk.

A gyakorlati kiképzést pedig nagyobb mértékűvé kell tenni.

A külföldi példák szerint az intézeti képzés befejezése után mindenütt megkívánják a gyakorlati évet, csak azután adnak oklevelet.

2. A történeti fejlesztés és a jelen szükséglet szempontjai tanítóképzésünk továbbfejlesztésében.

Ha szem előtt tartjuk is valamely intézményünk továbbfejlesztésében a külföldet, mégis a továbbfejlesztés irányadó szempontja csak az intézmény történeti fejlődése és a jelen szükséglet lehetnek. A történeti fejlődés szempontja egyaránt megóv a korai, a túlságos és a nemzetietlen reformoktól. Alaptörvényünk a 68-iki XXXVIII. t.-c. is a történeti

¹⁾ A francia tanítóképzők szervezetét, tantervét a M. T. hasábján Szuppán Vilmos 1891. évfolyam III—V. füzetek) és Nagy László (1895. évfolyam X. füzet) ismertetik.

fejlődést követi rendelkezéseiben. A negyvenes évek tanítóképzői már az alгимnáziumot kívánják előképzettséggül, ezen az alapon épült a két éves tanítóképzői tanfolyam, melyre a tanítóképesítés következett. A tanítóképző tanárok többnyire elemi iskolai főtanítók és theologusok voltak. A protestánsoknál theologusok. Ezen az ötvenes, hatvanas évek keveset változtattak.

A 68-iki népoktatási törvény egy lépést tovább tesz, a két éves tanfolyamból három éves lesz, *erre következik a gyakorlati év, végül a tanítóképesítő vizsgálat*. Igaz ugyan, hogy a gyakorlati évet tényleg csak a nagyon fiatal és a gyenge jelöltektől kívánták. Egyről azonban a 68-iki törvény nem gondoskodott kellőleg: *a tanítóképző-intézeti tanárképzésről*. A pillanatnyi szükségletet kitűnően elégítették ki kiváló közép- és elemi iskolai tanítókkal, de rendszeres pótlásról, a kiegészítésről nem gondoskodtak. A megjavult középiskolai fizetési viszonyok folytán a középiskolai tanárok a tanítóképzőktől visszamentek a középiskolákhoz, más középiskolai tanárok pedig nem kérték áthelyezésüket tanítóképzőhöz. Ekkor kezdték az okleveles polgári iskolai tanítókat alkalmazni tanítóképző tanárokkul. A tanítóképző tanárképzés ezzel új útra tért.

1882-ben a három éves tanítóképző tanfolyamból négy éves tanfolyam lesz. A négy éves tanfolyam számára kiadott tanterv erős mértékben növeli az általános műveltséget adó képzést, de nem fokozza ugyanolyan mértékben a szakképzést, sőt kevés gondot fordít a gyakorlati szakképzésre. A tanítóképesítő vizsgálat előtt megkívánt gyakorlati évet pedig elhagyja. *Igy leír a történeti fejlődés útjáról* és nem látszik egyébként, mint a szervezetbe teljesen be nem illesztett toldozásnak.

A tanítóképző tanárképzés hasonló fejlődést mutat. A polgári iskolai tanítóképzés 1882-ben három évfolyamúvá lett, ehhez jön később a tanítóképző tanári tanfolyam, mely mai napig sem jegescedett ki.

A történeti fejlődésből elvonható tanulságok:

A gyakorlati kiképzést nagyobb mértékűvé kell tenni. Az intézeti képzés után meg kell kívánni a gyakorlati évet. A tanítóképző tanárképzés ügyét nem lehet befejezettnek tekinteni.

A jelen szükségletének szempontja pedig fölveteti velünk ezt a kérdést: *mit várhat jogosan a mai társadalom az iskolától, a tanítótól?* Erre a kérdésre feleletet adni legilletékesebbek azok, kik magas álláspontból látják a társadalom szükségleteit, államférfiak, tudósok. E férfiak egyhangulag hirdetik, *hogy a huszadik század legfontosabb kérdése a gazdasági kérdés lesz*. Ezt a szemünk előtt folyó fokozott létérti küzdelem, valamint az államok szertelen gazdasági versengése igazolja. *A gazdasági kérdéssel pedig rendkívül fontos erkölcsi kérdések kapcsolatosak*. A társadalom méltán elvárja az iskolától, hogy úgy az előttünk álló gazdasági, mint az ezzel kapcsolatos erkölcsi feladatok megoldásához hozzájáruljon. Ebből a viláért sem következik az, hogy most már minden régi nevelési eszközt sutba dobjunk. A történeti fejlődés kétségen kívül mutatja, mely nevelési eszközök (tananyag, stb.) szükségesek állandóan valamely nép történeti céljainak elérésére. Ilyenek a vallás erkölcsi, a humanisztikus képzés eszközei és a 18-ik század óta

a reáliák. A 19-ik század a humanisztikus nevelési eszközöket a *nemzeti nevelés* szolgálatában levő eszközökkel bővítette. Mindezek fönttartandók. *De nem fogunk elutasíthatni olyan újabb nevelési eszközöket, melyek a nemzet gazdasági fejlődését előmozdítják, melyek a nemzetet a gazdasági kérdés megoldásával járó erkölcsi feladatok természetes, fokozatos, nagyobb megrázkódtatás nélküli megoldására képesítik.* Nekünk az ifjú nemzedéket az eddiginél életrevalóbbá, ügyesebbé és erkölcsi tekintetben erősebbé kell tennünk. Nekünk beléje kell oltani az ifjú nemzedékbe azt a tudatot, azt az érzületet: *nem mindegy, hogy mikép küzd az ember végig a létérti küzdelmet; ezt a harcot emberiesen, az erkölcsi törvények szerint kell végig küzdenie.* Az intellektuális célt nem szabad elhanyagolnunk, de a gyakorlati, aesthetikai és ethikai nevelési célok elérésére több gondot kell fordítanunk. Munkakedvelő és munkálkodni tudó ifjú nemzedékre van a hazának szüksége, melyet a jog, törvény és igazság eszméi áthatnak!

A *kézimunkának* ennélfogva úgy a tanítóképzőben, mint a népiskolában *rendes* helyet kell adnunk. *A nevelő oktatásra nagy gondot kell fordítanunk.* Az iskola nevelő hatását fokoznunk kell. A leendő tanítót céltudatos *aesthetikai képzésben* is kell részesítenünk. A leendő tanítót nemcsak szorosan vett tanítói hivatására, de az ismétlő iskolai oktatásra, az ifjúsági egyesületek vezetésére, *társadalmi hivatására* kell képesítenünk. *Erre csak altruisztikus eszméktől teljes mértékben áthatott tanítótság képes. A tanítóképzők erkölcsi nevelése ennélfogva az eddiginél sokkal nagyobb figyelemben részesítendő.*

Kérdés az is, képes-e a tanítóképzés jelenlegi keretében mindezen követelményeknek eleget tenni? Nem kell-e a keretet nagyobbítani?

3. *Az új tanterv. Az ötödik évfolyam. Egységes eljárás a nevelésben, oktatásban. Aesthetikai nevelés. Erkölcsi nevelés. Gyakorlati kiképzés.*

Az az újítás, melynek a hazai tanítóképzés eleje néz, az új tanterv életbeléptetése. Mit várunk az új tantervtől? *Tegye jóvá azokat a hibákat, melyeket a 82-iki tanterv elkövetett.* Rendezze el célszerűbben az évfolyamok szerint a tantárgyakat. A tapasztalat azt mutatta, hogy az átmenet a középiskolából a tanítóképzőbe nagyon könnyű. *Az I. és II. évfolyam több és magasabb elméleti ismeretet bír el.* A tanítóképzők sajátosságait tekintetbe kell ugyan venni, de a mennyire ez a tekintet megengedi, fönn kell tartani azt az elvet: *az átmenet a középiskolából a tanítóképzőbe fokozatos legyen, a tanítóképző lehetőleg továbbfolytatása legyen a középiskolának!* Természettan, földrajz, történet, nyelvtan, irálytan az I. és II. évfolyamban végezhető el. *A nemzeti nevelés tárgyainak óráit szaporítani kell, hasonlóképen szaporítandók a rajztanítás órái; a kézimunka rendes tárgy legyen.* A zene-tanítás óráit nem kell szaporítani, mert a kántorképzés ma már csak fakultatív történik, az általános zenei képzésre pedig a tervezett óraszám elég. *A mennyiségtan óráinak apasztása nem igazolható.*

Legbajosabb a *lélektan* elhelyezése. Mint a pedagógiának alapvető

tárgyát alig lehet más osztályba tenni, mint a II-ba. Másrészt azonban tény, hogy tanítása 16 éves fiúknak igen nehéz, mert filozófiai felfogásra éretlenek. Ha nagyon elemieskedünk, igazi tartalma úgyszólván eltűnik. *Én a lélektan a III. osztályba tenném.* Ezen esetben a II. osztályban megkezdődnek a pedagógiai gyakorlat (hospitálás), párhuzamosan vele haladna az embertan és a testi nevelés elmélete. A III. osztályba a lélektan, neveléstan és módszertan jutna. A népiskolai neveléstan- és oktatástanra fölvelt két óra kevés, úgyszintén kevés a neveléstörténetre és szervezettanra fölvelt két óra is. Ezekre három-három óra kell.

A *próbatanításokra* a III. osztályban három óra kell: egy az előkészítésre, egy a probatanításra (vagy probatanításokra), egy a bírálatra. A IV. osztályban javasolt 6 óra elég a probatanításokra, az előkészítésre $1\frac{1}{2}$ óra, a probatanításokra 3 óra és $1\frac{1}{2}$ a bírálatra.

A tantervben tehát célszerűbben kell a tantárgyakat elhelyezni, az általános képzést nem szabad apasztani, a gyakorlati képzést emelni kell, a rajzot, kézimunkát nagyobb figyelemben kell részesíteni.

A mi az általános és szakképzés közötti viszonyt illeti, erre nézve csatlakozom Kovács János dr. felfogásához, melyet a Magyar Paedagógia egyik legutóbbi (novemberi) füzetében kifejtett. *Az általános műveltség tárgyai közül azok, melyek a népiskolában előfordulnak, egyúttal szaktárgyai is a tanítónak.* Hogy valaki a természetrajz népiskolai tananyagát kiszemelhesse és feldolgozhassa, okvetlenül alaposan ismernie kell a természetrajzot. A pedagógia normatív, általánosító tudomány, melynek gyakorlati értéke csak akkor van, ha az egyes tudományszakok ismeretével párosul.

Kérdés már most, el tudja-e a tanítóképző négy év alatt végezni mindazt, a mit tőle várunk? *Nem szükséges-e egy ötödik évfolyam fölállítását?*

A tanítói pálya sajátosságai oly sok félek, hogy gondolni sem lehet arra, hogy előképzettségül *hat* középiskolai osztályt kívánjunk, és hogy ezután a tanítóképző évfolyamait háromban állapítsuk meg. *Ha az évfolyamok szaporítása szükséges, ezt a mai alapon kell tenni!* Én azonban azt hiszem, hogy néhány évig be kell érünk még a négy évfolyammal. Hiszen még a négy évfolyamot sem aknáztuk ki kellőleg. Még nem tettünk meg mindent, a mit négy év alatt tenni lehet. Az új tanterv feladata, hogy munkánk eredményesebbé tételéhez hozzájáruljon.

Ez a célja a nemrég kiadott új rendtartásnak és annak a rendeletnek, melylyel a rendtartást kibocsátották. Egységes eljárás a nevelésben és oktatásban! Intenzívebb hatás! *Az erők koncentrált hatása,* ez nem volt meg eddig kellő mértékben, de szükséges és lehetséges. Miképen vélekedem én erről, *megírtam a M. T.-ben* 1901-ben a rendtartás kibocsátása után és 1902-ben januárban. Rendes és kedvező körülmények között ugyan a kívánt egységes eljárás mintegy magától az országos tantervek, rendeletek alapján az egyes testületek különös intézkedései nélkül is kifejlődik, csak hogy ily kedvező körülményeket (feladatuk magaslatán álló és egyéniségük szerint is egymáshoz való igazgató tanárok találkozása) nem mindig találunk. Kell továbbá, hogy

minket az *aesthetikai nevelés* is az eddiginél nagyobb mértékben foglalkoztasson. Meg kell vizsgálnunk, tantervünknek mely részei alkalmasak az *aesthetikai nevelésre* és milyen módon kell ezeket felhasználnunk. Erről a lehető öntudatossággal számot kell adnunk magunknak. Zene, rajz, kézimunka, testgyógyítás, játékok, humanisztikus képzés szolgálják-e céltudatosan, összhangzatosan az *aesthetikai nevelést*? Vannak-e kellő tanszereink? Tanácskoznunk kell arról is, hogy mily reformokra volna szükség, hogy gyakorló-iskoláinkat is az *aesthetikai képzés* szolgálatába állítsuk?

Az *erkölcsi nevelés* követelményeinek sem tettünk még eleget, ha intézeti rendszabályokat készítettünk. Ezek betartása csak a külső rendet létesíti. Meg kell figyelnünk, az internátusi nevelés mennyiben felel meg a hozzáfűzött reményeknek? Altalánossá kezd ugyanis válni az a tapasztalat, hogy internátusaink mai szervezetükben a mily mértékben beváltak, a mennyiben a növendékeket megmentik az anyagi gondoktól az ezzel járó testi elsatnyulástól, az *erkölcsi elzülléstől*, ép oly kevésbé alkalmasak erős egyéniségek, sőt általában az *erkölcsi jellem* kialakulására. A kaszárnya-rendszer eddig nem vált be az *erkölcsi nevelés* szempontjából. A pavillon-rendszerre vagy a kasszobás-rendszerre azonban most már egyhamar nem térhetünk át. Nem marad tehát más hátra, mint a jelenlegi bajokat megállapítani és a jelenlegi körülmények között megorvosolni, a mennyiben lehetséges. Mivel nagy részben a tanárok, főleg az igazgató *erkölcsi személyiségén* fordúl meg az intézeti *erkölcsi nevelés*, a tanárképzésnek *ethikai irányában* való tökéletesítése főfontosságú feladat. A tanártestület egybeállítása is ebből a szempontból érdemel figyelmet. Egészségtelen állapot az, hogy néhány testületben a segédtanárok vannak többségben. Ily testületben rendesen csak igazgatói vélemény van és nem testületi vélemény. Ebből azután sok visszasság fejlődik ki és az intézetre káros következmények állanak be.

Nem részletezhetem egy cikk keretében, inkább csak jelzem teendőinket.

Az új tanterv életbeléptetésével; a nevelésben és oktatásban az egységes eljárás megteremtésével, minek folytán nevelésünk, oktatásunk intenzívebb lesz; a gyakorlati kiképzés növelésével: azt hiszem, képesek a tanítóképzők mai szervezetükben is megfelelni azon követelményeknek, melyeknek teljesítését a haza, a társadalom tőlünk méltán elvárja.

De szó sincs róla, az idő nincsen messze, a mikor egy ötödik évfolyam fölállítására kell gondolnunk. Az ifjúság, a felnőttek oktatása, nevelése, a mi szintén a tanító feladatai közé tartozik, alapos, biztos általános műveltséget és megbízható *erkölcsi jellemet* kíván. Ezeket hosszabb képzéssel jobban biztosíthatjuk. A vallás- és közoktatásügyi kormány addig is, míg az ötödik évfolyam általános szervezése szükséges, fölállíthatná azt egy-két intézetben, p. o. Budapesten és Kolozsvárott. Ez az ötödik évfolyam az általános képzés betetőzésére és a gyakorlati kiképzésre szolgálna. Itt Kolozsvárott megvan az alkalom, hogy az állami tanítóképzőt egy osztott gyakorlóiskolával is elláthatjuk. A helybeli községi iskolák ugyanis államosíttatnak és az egyik új községi népiskola, a *milleniumi népiskola* egy kóhajtásnyira van intéze-

tüinktől. Ennek az iskolának intézeti gyakorló-iskolává való szervezése ily formán alig kerülne az államnak pénzébe. Megjegyzem, már az elmúlt évben is hospitáltak ott IV. éves növendékeink egy hónapon át. Ha egy ötödik évfolyam szerveztetnék, akkor aztán ezt az osztott gyakorló-iskolát föl is lehetne használni kellő mértékben a gyakorlati kiképzés céljaira.

A tanítóképző tanárjelöltek egyike-másika nemcsak Budapesten, hanem itt a kolozsvári egyetemen végezhetné a tanítóképző tanári tanulmányait, és az ötödik évfolyammal kibővített, osztott gyakorló-iskolával is ellátott és válogatott tanári karral bíró tanítóképzőintézetben sajátítaná el a gyakorlatot.

4. A tanítóképesítő vizsgálat.

Egy iskola sem bocsát ki kész gyakorlati mestereket. Minden pálya *«gyakornoksággal»* kezdődik. A középiskolai tanárképzésnek is megvan a maga gyakorló éve, az egyetemet végzett tanárjelölt helyettes-tanár lesz előbb. A külföldi képzők (p. o. a porosz képzők) rendkívül nagy gondot fordítanak a gyakorlat megszerzésére, és — oklevelet mégis csak egy-két évi önálló tanítói gyakorlat után adnak.

De nem kell-e örülni, hogy van eszközünk, melylyel a fiatal tanítót szoríthatjuk, hogy kávéházak látogatása vagy más foglalkozás helyett pedagógiával, vezérkönyvek olvasásával, szakismeretének mélyítésével foglalkozzék? Nem kell-e megragadnunk azt az eszközt, melylyel a fiatal tanító jellemének kialakulására éppen a legveszélyesebb időben, pályája kezdetén még mindig erős hatást gyakorolhatunk? Szomorú volna, ha intézeti képzésünknek az az eredménye sem volna, hogy a fiatal tanító belássa továbbképzésének szükségességét! Ideje a továbbképzésre még minden törekvő tanítónak volt. Azt ne mondják, hogy nincs ideje! Most már a nagy tanítóhiány sem olyan nagy, hogy azonnal az intézeti képzés befejezése után adjunk oklevelet. Igazán csodálkozom, hogy vannak sokan, kik a gyakorlati év behozatalát ellenzik. *Én a mondott okokból a képesítő vizsgálat megosztásában — alapvizsgálatra (a IV. év végén) és tisztán szakjellegű tanítóképesítő vizsgálatra, a gyakorlati év elrendelésében a tanítóképzés egyik elodázhatalatlan reformját látom és hozzájárulok Nagy László ez iránti javaslatához.* A történelmi fejlődés célszerűsége mellett bizonyít a külföld példája is. A képesítő vizsgálaton megkivánnám egy nevezetesebb általános pedagógiai műnek beható ismeretét is és a vizsgálatot erre is kiterjeszteném.

Az osztályvizsgálatok kérdését nem tartom oly fontosnak mint a tanítóképesítő vizsgálat reformálásnak kérdését.

5. A tanítóképző tanárok képzése. A tanítóképzők felügyelete.

A tanítóképző tanárok képzésének kérdése még most sem látszik teljesen megoldottnak. Azt látjuk, hogy a tanítóképző tanárjelöltek *u. n. szaktárgyaikban alapos, magas képzettségre tesznek szert.* Philosophiai,

pedagógiai képzésük azonban még mindig nem elég gondos. És a népiskola, a tanítószag ügyei iránt kevés érdeklődést mutatnak pályájuk kezdetén.

Természetesnek találom, hogy mivel a *Pedagogium* megvan, a tanítóképző tanárképzés ott történjek. De nem csak ott! A tanítóképző tanárjelöltek itt Kolozsvárott is tanulhatnak. És üdvösnek tartanám, ha tanártestületeinkben középiskolai tanári oklevéllel bírók is foglalnának helyet. A fizetési viszonyok most már egyenlők. A tanítóképzők szellemi életére pedig ez jótékonyan hatna.

Tanítóképző tanárok külföldi kiküldetése félévre, egész évre is kívánatos.

A tanítóképző intézetek felügyeletének kérdése sem tud dűlőre jutni. Minden tanítóképzőtanár meg van győződve, hogy a megyei kir. tanfelügyelők felügyelete nem üdvös az intézményre. Nincs meg az alkalmuk, hogy összehasonlítsanak. Egy intézetre felügyelni alig más, mint azt vezetni. A tanfelügyelő is igazgató. Mire való ez? Egy felügyelőnek, hogy összehasonlíthasson, hogy magasabb szempontokat kapjon, több intézetre kell felügyelni. Mivel egy intézetnek (vagy kettőnek) egy felügyelője van, ebből gyakran tanfelügyelő és igazgató között az intézetekre káros személyi viszony is fejlődik ki, tulságos barátság vagy folytonos ujjhuzás. A tanítóképzőintézetek fölügyeletét közléponti felügyelőkre kell bízni. A megyei kir. tanfelügyelők a vizsgálatok alkalmával szerezhetnének tudomást a tanítóképzés állapotáról, és az anyagi ügyek ellenőrzői lehetnének.

Krausz Sándor.

Rein Vilmos a tanítóképzés reformjáról.

Most, a mikor a tanítóképesítés ügyével kapcsolatosan a tanítóképzés legéletbevágóbb ügyei kerülnek a tanítóképző tanárok közgyűlésén szőnyegre s az által, hogy a Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága a tanítóképzés reformjának kérdését az augusztusi nagygyűlésre vitatárgyúl kítűzte s jelenleg az ügy az egész népiskolai tanítószagot foglalkoztatja, — nem tartjuk fölöslegesnek megismertetni Rein Vilmos, a jeni egyetem világhírű pedagógusának a tanítóképzés reformjáról készített tervezetét. E tervezetet a Jahrbuch des Vereins für wissenschaftliche Pädagogik XXXIV. évfolyama közli, a mely most jelent meg a könyvpiacra.

A «Jahrbuch» e kötete egyébiránt egészen a tanítóképzés ügyeivel foglalkozik, a melyeket a porosz tanítóképző-intézeti tanterv és képesítő vizsgálati szabályzat kiadása tett időszérűvé. E közölt tervezetre s a Jahrbuch egyéb cikkeire még visszatérünk. Most csak annyit jegyzünk meg, hogy mint látszik, a nagy Németországban is behatóan foglalkoznak most a tanítóképzéssel, a mi az idők jele.

Bevezetés.

I. A tanítóképzés alapos reformjának a következő akadályok állják útját.

1. Az uralkodó politikai pártok, konzervatív és centrum, valamint az orthodox egyházi áramlatok ma is, miként annak előtte a tanítóképzés emelése elől elzárkóznak, mivel félnek, hogy a terjedelemben és tartalomban fokozott tanítóképzés a tanítóságnak a népetet igazi viszonyaival való összefüggését széttepi. Eszményük a múltban fekszik.

2. A tanítók képzésének alapos emelésére nagy eszközök szükségesek. Kérdés, hogy az államkormányzók és a népképviselők hajlandók-e, hogy ezeket engedélyezzék.

3. A fennálló tanítóhiány azt a kétélyt támasztja, vajjon a tanítóképzés mélyrehajtó reformjának időpontja már most megérkezett-e, mivelhogy magasabb követelmények a tanítóhivatalhoz való jutást megnehezítik.

II. A porosz királyságban a tanítóképzés újból való szabályozását elrendelték, a mely 1902. foganatosíttatni fog.¹⁾

III. Poroszország új rendelkezésével szemben kell, hogy a pedagógia eszményi céljait hangsúlyozzuk. Azokon kell tájékozódniunk, hogy a továbbképzésre való helyes utakat megnyerhessük.

A) Alapvetés.

I. Helyeselnünk kell, hogy az új porosz rendeletekben az általános képzés és szakképzés közötti elvi elkülönítés, a mint az a legtöbb hivatalbeli ágazatoknál régóta érvényben van, élesen végre van hajtva, holott az 1872-dik évi «Allgemeine Bestimmungen»-ben a kettőnek összekeverése a tanítóképzésben a «Preussische Regulative» örökségét képviseli.²⁾

II. A kétféle képzésnek egymástól való szétválasztását nem úgy kell értenünk, hogy a seminariumra való előkészítő intézetnek adjuk az általános képzést, a seminariumnak pedig kizárólagosan a szakképzést, hanem az az értelme, hogy az általános műveltség és szakműveltség fajlag különbözők és azért egymástól szétválasztva sajátosságuknak megfelelően kezeltessenek. Ezzel az a régi «seminariumi módszer», mely a népiskolai oktatásra korlátolt tudást és az ehhez való technikai-módszeres készséget követelte, mindenkorra sutba vettetett.

III. A két résznek egymáshoz való viszonyát továbbá úgy kell meghatározniunk, hogy az általános képzés az alapépítmény, mely a

¹⁾ Lásd Karl Muthesius, Die Lehrpläne für die K. pr. Präparanden-Anstalten und Lehrerseminare vom 1. Juli 1901 u. s. w. Gotha, Thienemann. Továbbá: Pädagog. Blätter 1901 Nr. 10. Az új porosz tantervek méltatása s. a. t. Karl Muthesiustól. Gotha. Thienemann.

²⁾ Az általános képzésnek a szakképzéstől való elválasztását *Dörpfeld, Horn és Rein* az 1881. szeptemberben Berlinben tartott IV. seminariumi tanárok közgyűlésén nagy éléssel kívánták, de akkor a hatóságok képviselői teljes eréllyel utasították vissza. Lásd. Kehr: Pädagog. Blätter X. köt. 302. és 582. old. Gotha. Thienemann.

seminariumra való előkészítőintézetben viszonylagos befejezést ér el. A seminarium a felsőéptmény, mely átveszi a szakképzést és az általános képzést kellő módon tovább vezeti.

B) Következtetések a szervezésre.

I. Az új porosz rendeletek a tanítóképzés két feladatát két egymástól szétválasztott intézetre osztják fel:

1. A preparandia-intézetre, mely a nyolc évfolyamú népiskolához csatlakozik és három felmenő osztályú;

2. A tanító-seminariumra, mely — mint eddig — három felmenő osztályban végzi teendőit.

II Ettől eltérő szervezetű a szász rendszer. Ugyancsak itt is a tanítóképzés hat évfolyama a népiskolán épül fel, de egy nagy intézetben akként egyesülnek, hogy a három alsó osztály az általános képzés, a három felső osztály mellette a szakképzés szolgálatában áll.

III. Mi a porosz rendszernek adjuk az elsőbbséget, és pedig a következő okokból:

1. Mindenesetre többre becsülendők a kisebb iskolaegészek az ugynevezett iskolakaszárnyáknál, mert kisebb körökben az egyes tagoknak az intézet szellemével való áthatoltatása könnyebb, a munka kerekdedsége nagyobb, a tanári kollégium egységessége inkább elérhető és evvel az iskolaközség benső életereje jobban előmozdítható.

2. A szakseminarium vezetőjére nézve kétségkívül a fiatal emberek pedagógiai kiképzésén fekszik a súlypont. Mindaz, a mi őket ezen feladattól elvonhatná, kell hogy a seminaristák érdekében mellőztessék. Oly nagy intézet, melyben a seminariumhoz való előkészítő fokozatok is elhelyeződnek, nagy administrationalis eszközeivel a seminariumi igazgató munkája belterjességének árt.

3. A tanítóképzés alsóbb és felsőbb fokozatai között nemcsak tanítási, hanem nevelési, fegyelmezési tekintetben is mélyrevágó a különbség. A seminariumra való előkészítő intézetben fiukról van szó, kik szigorú felügyeletre és vezetésre szorúlnak a szaktanítók (tanáraik) védelme alatt. Ezen különböző elemeknek egy intézetbe való egyesítése a jellemképzésnek nem kedvez; a tanítók (tanárok) részéről elkövetendő helytelenségek, például hogy az alsóbb osztályok szigorúbb hangját a felsőbbekbe is beviszik, nagyon is közel fekvők.

4. A porosz szervezet a fejlesztésre képesebb, mint a szász, a mennyiben a háromosztályú preparandia-intézet később négy- és ötosztályú iskolává kiépíthető. Bizonyára a porosz rendszer is kibővíthető, de minden új gyűrűvel, mely ide kapcsolódik, az iskolakaszárnya minden ó bajaival és karosságával nagyobbodik.

5. A porosz rendszer a legtöbb egyéb hivatalág szervezetéhez hasonló, a melyeknél általános- és szakképzés különböző intézetek teladatául jut, p. o.

gymnasium — egyetem;
főreáliskola — műegyetem,
reáliskola — technika stb.

IV. A porosz rendszer ezen jelességei azonban nem minden hiány nélkül valók. Ide számítjuk:

1. A preparandia-intézet kizárólag a seminariumra való előkészítő intézetnek vétetik. Mint «magasabb polgári iskolának» mindazok számára nyitva kellene állania, kik a népiskolán túlmenő műveltséget óhajtanak szerezni. Ezáltal a tanítói előképzés kiemelődne elszigeteltségéből és a jövőbeli seminaristák az egyéb állásu és hivatalrétegbeli ifjúsággal összeköttetésbe jönnének.

2. Ajánlatos, hogy a szakseminariumba való út ne legyen csak egyetlen egy járatu, hanem, hogy a tanítóseminarium rekrutajárásait kibővítsük és körülbelül következő módon szervezzük:

a) Kiépített preparandia-intézet mint felső polgári iskola.

Rekruta kerület: a falu (kis község).

b) Reáliskola szelektával azok számára, a kik a tanítói pályára akarnak lépni.

Rekruta kerület: a középső városok (nagy községek).

c) Főreáliskola.

Rekruta kerület: a nagyobb városok.

Ilyen módon széles alapra állítjuk a tanítóképzést, mely az összes népköröket átkarolja. Egyelőre a közönséges út mindenestre a preparandián át fog vezetni: de meg kell adni a lehetőséget, hogy hasonló nevelőiskolákból is a szakseminariumba juthassanak, magától értetik, hogy az illető iskola teljes kurzusainak bevégzése után.

V. Az internatus kérdését legjobban úgy oldjuk meg, hogy az internatus mellett a fiatal emberek együttlakását lehetővé tegyük, úgy a hogy ez Oxford és Cambridge egyetemein megvan. De föltételezzük, hogy az úgynevezett internatus megszabadul mind ama kényszerberendezésektől és hibáktól, melyek méltán rossz hírbe keverték.

C) A tanítóság továbbképzése.

I. A tanítóság törekvő elemei tervszerű továbbképzésére meg kell nyitni egyetemeinket, olyképpen, a hogy az már Jenában és Lipcsében körülbelül 50 év óta történik. Engedtessek belépés mindazoknak, kik államvizsgálaton különös elméleti és gyakorlati arravalóságuknak bizonyítékát adták.

II. Az egyetemen töltött két évfolyam után ugyanott adódjék alkalom arra, hogy a jelöltek pedagógiai tudományos vizsgálatot is tehessenek, a hogy ez Lipcsében 1865 óta az egyetemen divik. A ki ezen vizsgálatot kitüntetéssel teszi le, az további kétévi tanulmány után az egyetemen a doktoratusi vizsgálatra bocsájtandó.

III. Ezen célból minden egyetemen pedagógiai tanszéket pedagógiai seminariummal és gyakorló iskolával kell berendezni, úgy, a hogy ez megvan Jenában 1843. év óta.

IV. Az ilyen módon kiképezett tanítók köréből választandók ki első sorban a seminarium tanárai, a rektorok (igazgatók) és a tanfelügyelők.

Közli: *Schön Főzsef.*

A női kézimunka az el. tanítónőképzőben.

A *Hivatalos Közlöny* egyik f. é. számában megjelent min. rendelet a túlterhelés kikerülése végett, megtiltja, hogy a képzőintézeti tanulókat a tanórákon kívül női kézimunkával foglalják el. E rendelkezést elvben az iskolai egészségügy minden barátja örömmel üdvözölte; gyakorlati kivitelét azonban megnehezíti az a körülmény, hogy a ma érvényben levő tanterv követelményeivel ellentétben áll, mivel az abban fölvetett kézimunka-tananyagnak a heti 2 munkaórán való sikeres elvégzése lehetetlen; de lehetetlen lesz az új tantervben fölvetett anyagé is. Minthogy az ily ellentét — mely vagy azt involválja, hogy a tantervet, vagy azt, hogy a min. rendeletet ne hajtsák végre lelkiismeretesen — károsan hat minden intézet belső életére; minthogy továbbá a kézimunkával való túlterhelést minden intézet növendékei sínylik s minthogy ennek megszüntetését az új tantervtől sem lehet várni, ha az mai alakjában megmarad: ezzel a képzőintézeti női kézimunka tantervének kérdése napirendre kerül, mely elől kitérni nem lehet, minthogy a növendékek, de az intézetek érdeke is sürgősen követeli a gyökeres megoldást.

Természetes, hogy ily gyökeres megoldás csak akkor remélhető, ha a kérdéshez minden illetékes tényező hozzájárul, és annak mindenoldalú megvilágításához s a megoldáshoz a maga tapasztalataival hozzájárul. Kivánatos tehát, hogy az összes tanítónőképzők tanári testületei foglalkozzanak a kérdéssel, meghallgatva az illető kézimunkatanítónők véleményét. A beérkezendő vélemények alapján azután a választmány tárgyalhatja a kérdést s terjesztheti fel véleményét a szükséges módosítások végett az illetékes forumhoz.

Az alábbiakban könnyebb tájékozás és áttekinthetőség végett megpróbálom a kérdés mai állását vázolni; tehát — a mennyire tapasztalatom engedi — egybevetni először is a ma érvényben levő tanterveket, s azután a ma is érvényes gyakorlati eljárást és az új tantervet; végre kijelölni azon szempontokat, melyeket a kérdés eldöntésében irányadóknak vélek s az e szempontoknak megfelelő tananyagot.

Ezzel a tanári testületek munkája némileg meg lesz könnyítve s így a kérdés hamarabb kerülhet a választmány elé.

I. A ma érvényes tantervek.¹⁾

A) Nálunk.

A *polg. isk. tanítónőképző*ben az ujjászervezés óta kézimunkatanítás nincs; a magánúton készült jelöltek csupán *ipartanítónő-képesítő vizsgálatot* tehetnek az intézetben; szaktanulmányaikat vagy magánúton vagy az áll. nőipariskolában végzik.

A II. ker. áll. el. tanítónőképzővel kapcsolatos *nevelőnőképző*ben a

¹⁾ Vizsgálódásunk utolsó pontjára való tekintettel szükségesnek látom a megfelelő el. iskolai kézimunka tanterveket is közölni.

nevelőnői-tanfolyamot végzők részére sincsenek külön kézimunkaórák. Vagyis e kétféle intézet tanulói kézimunkai kiképzetésük dolgában az el. tanítónőképzőben szerzett ismereteikre s gyakorlatukra vannak utalva.

Az 1881-ki *el. tanítónőképzői* min. tanterv: (Heti 2 órán.)

I. oszt. Mindennemű kötés, horgolás, hálózás, csomózás; *keretmunka, reutlingeni* cikkek előállítás; ruhajegyzés.

II. oszt. Mindennemű hurkolás, fehérhímzés, beszövés, foltozás, *tüllszövet* és hálózás kivarrása.

III. oszt. Felsőruhák szabása, varrása, *diszítések hímzőgépen, zsinórozás. Kesztyűszabás és varrás, kötés gépen.*

IV. oszt. Mindennemű munkák elmélete s alkalmazása, kész tárgyak előállítására, mérés, számítás s rajzolás segélyével. — Ezek mellett a háziipar egy vagy több ága gyakorlandó a körülményekhez képest.

Az *el. isk. tanterv* a női kézimunkát nem említi; tényleg azonban tanítják, még pedig sok helyt külön kézimunka-tanítónők; egyebütt az osztálytanítónők. (Erről alább bővebben.)

A *tanítónő- és óvónőképzők* tanterve az előbbivel megegyezik, kivéve hogy a III. oszt. tananyagából a zsinórozás, kesztyűszabás és varrás s a gépenkötés, a IV. osztályéból pedig a házi ipar gyakorlása elmarad.

B) Külföldön.

Franciaország.

A 3 évfolyamú francia *el. tanítónőképzőkben* a heti óraszám osztályonként 3, 2, 2; a tanterv:

I. oszt. Kelengyevarrás; férfi-, nő-, gyermeking; hálókabát, női nadrág, alsósoknya, stb. varrása kézzel és géppel.

II. oszt. Mértékvétel s rajzolás, fehérneműhöz és felsőruhához.

III. oszt. Felsőruha, alj, derék, kabátka-készítés; gépen és kézzel varrva.

Külön kézimunkatanítónő-képző nincs; csupán régebben tartottak külön tanfolyamokat az akkor már alkalmazott tanítónők részére; de ez még 1890 előtt megszűnt.

Az *elemi iskolai tanterv*. (A francia el. iskolák tudvalevőleg nem osztályokra, hanem tanfolyamokra osztvák: I. az előkészítő *école enfantine* az 5—7 évesek, II. az alsó, a 7—9, III. a középső, a 9—11, III. a felső, a 11—13 éves tanulók részére.)

A kötés elemeit már az *előkészítő* osztályban kezdik gyakorolni.

A 7—9 évesek a síma s visszás kötetést, a felhajtást és fogyasztást tanulják; azonkívül a ruha-jelzést, az elő-, szegő- és hátöltést.

A 9—11 évesek gyakorolják a kötetést és beszövést s a ruhajelzést; a varrást mindenféle öltéssel; szegnek törülközőt, szervétát, zsebbelit; varrnak inget és kötényt; továbbá foltoznak.

A 11—13 évesek szoknyát, mellényt, kesztyűt kötnek; tanulják a fehérnemű-jelzést, korcolást, gomblyukvarrást, foltozást; továbbá a szabást s egyszerű ruha megvarrását.

Bajorország.

Az 5 évfolyamú¹⁾ *bajor el. tanítónőképzők*ben a heti óraszám mindvégig 2. Cél gyanánt az *önállóságra* szoktatás, valamint a *módszer* s az *el. isk. tanterv* megismertetése van kitűzve.²⁾

I. oszt. Kötés: harisnya s tömött és likacsos mintaszalag. Horgolás: mintaszalag s párnabetét.

II. oszt. Varrás mintakendőn; párnahéj varrása gomblyukkal s jelzéssel. Gyermekeharisnya kötése.

III. oszt. Női ing s ágyhuzat szabása és varrása. Harisnya-sarkalás. Különféle beszövések.

IV. oszt. Asztali s testi fehérnemű szabása s varrása. Szabásrajz-készítés. Hímzés.

V. oszt. Fehérnemű-szabás, varrás és kitoldás. Az eddig tanult munkanemek gyakorlása.

Az *el. isk. tanterv* sajnálatomra nincs meg nálam; csak személyes tapasztalatom alapján mondhatom, hogy a kézimunkatanításra nagy gondot fordítanak, iránya pedig teljesen gyakorlatias.

Svájc.

A *zürichi el. tanítónőképző* tantervébe a kézimunka nincs felvéve; azonban a gyakorlóiskolában a kézimunkatanítást teljesen a növendékek, felváltva végzik, a gyak. isk. tanító vezetése mellett, ki egyszersmind a módszertan tanítója is. Azok részére, kik nagyobb szakismeretre akarnak szert tenni, jobbnál-jobb kézimunkatanfolyamok (még estiek is) vannak szervezve városszerte; a leendő kézimunkatanítónők számára 3 havi. Ama régibb munkatanítónőket, kik annak idején csak 7 hetes tanfolyamot végeztek, újabb, 6 heti póttanfolyamra kötelezi az iskolaszék. A kézimunkatanítónők azonfelül önképzésük céljából évente 2 gyűlést is szoktak tartani, próbatanítással és értekezésekkel.

Az *el. iskolában* a kézimunkatanítás a III. osztályban kezdődik.³⁾ Sajnálatomra, a tanterv nekem nincs meg.

Luzernben tanítónőképző nincs; az *el. isk. tanterv* azonban gyakorlati irányával tűnik ki; a munkaórák száma 3, 4, 4, 4, 3, 3; a luxusmunkák teljesen kizárva; a főgondot az egyszerű háztartásokban feltétlenül szükséges harisnyakötésre, fejelésre, sarkalásra, bekötésre és beszövése, továbbá az egyszerű gyermek-fejkötő és ujjaska stb. horgolására, végre a fehérnemű- és felsőruha-javításra, foltozásra, s kitoldásra fordítják.

Genfben külön tanítónőképző nincs, hanem a f. leányiskolához van csatolva az ezt pótló 3 osztályos pedagógiai tanfolyam, melynek

1) Ebből 3 előkészítő v. praeparandiai, 2 a tulajdonképeni tanítónőképző, v. seminariumi osztály.

2) Münchenben van azonkívül egy kitünően szervezett kézimunkatanítónő-képző, melyből a külön munkatanítónők kerülnek ki.

3) Jellemző a svájci viszonyokra, hogy az osztályok vegyesek lévén, a községnek jogában áll a lányokkal egyidejűleg a fiúkat is megfelelő kézügyességi oktatásban részesíteni.

csupán I. osztályában tanítják — heti 1 órán — a kézimunka elméletét s módszerét, ez utóbbit gyakorlatilag; azonkívül a növendékek a gyakorlóiskolában tanítják a munkát. A *tanterv* így szól:

Az el. iskolák kézimunkatervének részletes megbeszélése. A testtartás, a munka tartása. A kötés, szabás, varrás és ruhakészítéshez használt anyagok megválasztása és alkalmazása.

Az előmutató és a tömeges tanítás.

Mely esetben kell a tanításnak egyenkint történnie? A gyermekekben a megfigyelés fejlesztése s a lelkiismeretes munkára való szoktatásuk.

Annak kimutatása, hogy a kézimunkatanítás a következő tulajdonságok fejlesztésére szolgáltató szünetlenül alkalmat: a rendszeretet, a tevékenység, a takarékoság s a jó ízlés.

*

A díszmunkák, a tűlláthúzás, keretmunka, sőt a hálózás is csak a mi tanterveinkben van meg. — A *franciák* kizárólag fehérnemű- és felsőruha-szabással és varrással foglalkoznak; a kötésben való jártasságot eleve feltételezik. A *bajoroknál* a cél kitzése igen józan *önállóság*graszoktatás, a módszer s az el. isk. tanterv megismertetése. Felsőruha szabás-varrás nincs; de mindenféle ágy-, asztal- és testi fehérneműé; itt még a kitoldás is. Kötés, horgolás, hímzés kevés. A tanterv szűkkörű, de gyakorlati. — A tudományos *Zürichben* kézimunkatanítás nincs, de a növendékek tanítják az el. isk.-ban; s vannak kitűnő önálló tanfolyamok; a tanítónők ezeket végzik. — *Genfben* csak az első osztály tanulja heti 1 órán, csupán az el. isk. tantervet, a módszert, a munkához való anyagokat s a kézimunka erkölcsi jelentőségét.

II. Az eddigi gyakorlat nálunk.

Kérdés, mikép érvényesült a tanítónőképző-intézeti tanterv a gyakorlatban? Megjegyezvén, hogy az egyes intézetek saját részletes tantervüket kisebb-nagyobb eltérésekkel állapítják meg, legcélszerűbbnek tartom az ország egyik legelőkelőbb intézetének, a bpesti II. ker. áll. el. tanítónő- és nevelőnőképzőnek,¹⁾ továbbá a Froebel-Egyesület áll. segély. tanítónő- és óvónőképzőjének a f. évre is elfogadott részletes tanterveit — mint tipikusakat — közölni.

a) A II. ker. intézetben:

I. osztály. *Tananyag*: kötés, horgolás, hálózás, csomózás, ruha-jegyzés vagyis keresztöltés, a fehérhímzés a legegyszerűbb alakban, hálókivarrás, foltozás.

E munkanemek begyakorlására készítenek: egy *pár* kötött harisnyát likacsos mintás széllel; egy ingpárkányt könnyű mintával; egy törülközőt kalotaszegi és keresztöltéssel, csomózott rojttal; egy hálózott

¹⁾ Az intézet 1896-ban kiadott történetében közölt részletes tanterv szerint, melytől eltérés azóta sem történt.

kis kendőt csipkekivarrással; egy horgolt gyermekreklit fejkötővel; egy *divánvédőt szálba dolgozott lapos öltéssel és áttört kivarrással*. Csomózott mintákat és foltozásokat.

II. osztály. *Tananyag*: gépvarrás, hímzés, suprikálás.

Kézimunkák: egy alsószoknya *szegélyekkel és hurkolt széllel*; egy nőiing, áttört kivarrásos és hímzett párkánydíszszel; egy zsebkendő színes, hímzéses szegélyvel; egy *szalonnasztalra* való futó, *domború színes hímzéssel*; egy zsebkendő *finomabb* fehérhímzéssel.

III. osztály. *Tananyag*: fehérneművarrás, hímzés, szabásrajzok szerkesztése, felsőruhaszabás és varrás.

Ezeknek a megtanulására készítenek egy női inget, hímzett betéttel és hímzett széllel, gépen varrva; egy női nadrágot szegélyekkel, horgolt csipkével, gépen varrva; egy *asztalra való kendőt, magas selyemhímzéssel*; egy női felsőruhát szabva, varrva. Szabásrajzokat szerkesztenek.

IV. osztály. *Tananyag*: szabásrajzok szerkesztése, elmélete és gyakorlása, gépek kezelése, finom hímzések alkalmazása, a gyapot- és vászonneműek ismertetése.

Ezt a következő munkákon tanulják meg: egy nőiing, *finom* fehér hímzéssel kézzel varrva; egy *díszes* hálókabát, hímzéssel és áttört kivarrással, gépen varrva; egy hímzett *díszmunka*. Férfi-fehérnemű és ruhaszabás elmélete és gyakorlata.

Ezen kívül a gyakorlóiskolai kézimunkatanítást minden negyedben felváltva végzik a harmadik osztály növendékei.

A szaktanító véleménye szerint az itt felsorolt munkáknak kizárólag a 2 heti munkaórán való elvégzése teljességgel lehetetlen; a tananyag összebbvonása már jövő évben szükséges lesz.

A *képesítő vizsgálaton* a rendes tanulók szóbeli tételei az el. iskolai kézimunka-tanítás tantervére, módszerére és menetére, továbbá a vászonneműkről, különféle hímzésekről, varrógépekről s a mérték vételéről szólnak. Gyakorlatilag a képzőintézeti tantervben kiszabott munkanemek közül háromféle próba munkát s egy szabásrajzot készítenek. A mi — a népiskolai kézimunkatanítás szempontjából — teljesen elég is. Tehát a luxusmunkák elhagyhatók lennének.

Munkamesternői képesítő vizsgálatot szórványosan még most is tesznek az intézetnél.

A *gyakorlóiskola tanterve*: I. osztály. Egy pár kötött harisnyakötő, színes pamutból. Hat mintából álló kötött mintaszalag. Egy fél harisnya fehér pamutból.

II. osztály. Fél kötött harisnya, könnyebb mintájú likacsos széllel. Egy hat mintájú horgolt és egy hat mintájú kötött, likacsos mintaszalag.

III. osztály. Horgolás, kereszthímzés, szegés. Hat mintából álló horgolt mintaszalag. Egy darab kereszthímzéssel varrott mintakendő, kétféle betűlakkal és számjegyekkel.

IV. osztály. Kötés; egy pár harisnya, likacsosmintás széllel. Horgolás; gyermekreklit és főkötő. Hurkolás és varrás: gyermekkötény, hurkolt fodorral. Egy kis terítő kongré-szővetre, lapos selyemhímzéssel és likacsos szegett széllel.

b) A Froebel-féle tanítónő- és óvónőképző-intézetben:

I. osztály. *Tananyag:* Mindennemű kötés, horgolás, hálózás, csomózás, keretmunka, ruhajegyzés.

Részletes tanterv: 12 tömött mintából álló mintaszalag kötése, körül csipkével; ugyanaz likascos mintából; 3-féle harisnyafej-elapasztás és 3-fele sarok kötése. 12 mintából álló horgolt mintaszalag körül csipkével s 6 horgolt csipke. 6 Holbeinöltésű s 6 bécsi keresztszem minta kivarrása mintakendőn, jelzésrevaló betűkivarrással együtt. 6 könnyű minta hálózaskivarrásra, kész szövött alapon; egy kis négyszög hálózása és kivarrása, különféle öltéssel (ez gombostűpárnára vagy egyéb apró tárgyra alkalmazva). 6 csomózási minta. 6 minta keretmunkából¹⁾.

II. osztály: Tűlkivarrás; a különböző öltések begyakorlása; 12 minta készítése; a szegélyezés. Fehérhímzés. A hurkolás gyakorlása; a száröltés, a lapos- és magas hímzés gyakorlása. A hímzésnél előforduló különböző öltések tanítása, áttört minták készítése. Mesterkéelés. A szegély és a begyakorláshoz okvetlen szükséges 12 minta. Szegélyezés; áttört szegély; beszövés; harisnyafoltozás; ruhaneműfoltózás, gomblyukkivarrás. E mellett minden egyes kézimunka-ágnak a tanítási menete; annak az elemi iskolában történő tanítása

A fölvetett tananyag a tanítási órákon elvégezhető nem volt. Jövőre itt is annak szűkebbre vonása lesz szükséges.

III. Az új min. tantervek.

a) A tanítónőképzőkben.

Cél: A nemesebb ízlés elsajátítása mellett a növendékeket képessé tenni arra, hogy az el. népiskolai kézimunkát kedvvel és sikerrel tudják tanítani²⁾, sőt az iskolából kikérült felnőtt leányokat is egyik-másik, a háztartásban szükséges, vagy kenyérkeresetül is alkalmas kézimunkanemben útbaigazíthatassák.

I. osztály. Heti 3 órán. (Eddig 2 óra volt.) *Kötés:* 6 drb likascos minta, részint kötött mintaszalagról, részint rajz után másoltatva, a jelekre és az utánzásra vonatkozó magyarázattal; 6 drb kötött csipke, a fentebbi minták befoglalására alkalmazva; 3 drb gyermekfejkötőre alkalmas csillagminta; 1 pár harisnya. *Horgolás:* 1 gyermekkabátka

¹⁾ Ehhez legyen szabad egy kis subjectiv megjegyzést fűznöm. Ezen intézetben, a kézimunka-tanszék még betöltve nem lévén, a kézimunkatanításon a többi tanerők osztóznak. Így jutott nekem a kézimunka az I. osztályban; ily körülmények közt, természetesen, nem tartottam magam illetékesnek a tanterv bírálatára vagy megváltoztatására; egyetlen törekvésem az volt, hogy azt erőmtől telhetőleg végrehajtsam, s tanítványaimat rávezessem egyrészt az illető munkanemek tudatos, önálló alkalmazására, másrészt a tanításbeli fokozat s a módszer megértésére; s hogy meg is szerettem volna a kézimunkát. A mi sikerült is; noha a haladást némileg nehezítette ama körülmény, hogy a növendékeknek körülbelül egyharmadrésze majd az egyik, majd a másik munkanemben teljesen járatlan volt (azok t. i., kik a kézimunkatanulás alól előbb egy vagy több osztályban fel voltak mentve) annyira, hogy nehányan még kötni sem tudtak. De nehezítette a dolgot a tanulók nagy létszáma is, t. i. 48-an voltak.

²⁾ Az itt következő részt a választmány sokallván, Mohar József indítványára törölnöndöknek véli.

és fejkötő; 6 drb horgolt csipkeminta (ugyanazon módszeres eljárás szerint, mint a kötöttek). *Hálózás*: egy négyszög hálózása (védertitőcske, gombostűpárna, keztyűtartópárnabetét) gipürkivarrással, montírozva. *Csomózás*: 6 drb csomózott rojtminta. Egy törülköző (asztalközép vagy futó, pohárszékterítő, tálcakendő) keresztöltéssel kivarrva, a tárgy szerint vagy csomózott rojttal, vagy csipkével. *Hurkolás*: egy női ingre való egyszerű vászoncsík hurkolása.

II. osztály. Heti 3 órán. *Varrás*: egyszerű nőiing kézzel varrva (fölhasználendő rá a múlt évben hurkolt csík). E közben a *gépvarrás* tanulása egyenkint. Egy női nadrág szabása, gépen varrása, himzett fodorral, vagy finom horgolt csipkével díszítve. Egy alsósoknya, *kész himzett fodorral és szegélyekkel díszítve*, szabása és gépen való megvarrása. *Szabás*: fehérneműek s ágynemű széles és kicsinyített méretben. Egy kalotaszégi munkával himzett kis terítő, horgolt, esetleg készen vett csipkével. A foltozás, beszövés különféle nemei; gomblyukvarras.

III. osztály. Heti 2 órán. *Suprikálás*: egy egyszerű mintájú ingbetét. *Gépvarrás*: finomabb anyagú; *díszesebb* női ing, fölhasználva rá a suprikált betétet; egy *díszesebb* hálókabát szabása és varrása (díszítése *készen vett himzés, vagy csipke*). *Felsőruha szabás és varrás*: különféle szabásrajzok készítése teljes nagyságban s kisebbitve (magas és *kivágott* derék, gallér, gyermekruha, stb); egy felsőruha szabása, varrása; egy *díszesebb, divatos* ruhaderék szabása, varrása.

IV. osztály. Heti 2 órán. *Gépvarrás*: egy *kis párnahéj, díszes himzéssel*; egy ferfiing szabása, varrása. *Himzés*, egy díszmunka (*divánpárna, kályhaellenző, lambrequin, terítő*) stilszerű himzéssel; 2 drb *battiszt zsebbeli csinos mintázatú, hurkolt és könnyű himzésű szellel és monogrammal*. Az elemi kézimunkatanítás *módszere*.

Jegyzet: A tanulók összes kézimunkáikat a tanítási órákon készítik el.

Nos, ez az utasítás kivihetetlen; mert a tanterv túlságos sokat ölel fel: nem vet számot a rendelkezésre álló idővel, még kevésbé azzal, hogy a kézimunka az I. és II. osztályban csak a 12-ik, a III-ban a 14-ik, a IV-ben a 13-ik tárgy.

Minden tapasztalt tanítónő tudja, hogy az egyes osztályokra így kiszabott anyagot, a rendelkezésre álló 40×3^1 , azaz 120, illetve 40×2 , azaz 80 óra alatt elvégezni teljességgel lehetetlen.

Fölmerül tehát a kérdés, s reánk nézve a legfontosabb: *mit lehet a tantervből elhagyni s mit kell okvetellen megtartani?*

Mielőtt erre felelnénk, lássuk az új népiskolai tantervet, mert kérdésünk eldöntésének az is fontos tényezője, minthogy a tanító- növendékeket az ott rájuk váró feladat elvégzésére kell képesíteni.

¹⁾ Tudvalévóleg az évközi szünetek s ünnepek miatt átlag csak 40 hetet lehet számítani; tényleg még ennyi sem használható fel.

b) A 6 tanítós el. iskola tanterve.¹⁾

Cél: A leánygyermekben a kedv és érdeklődés felébresztése a kézimunka iránt s a kézi ügyességnek odáig való fejlesztése, hogy magát tovább képezhesse s a maga és családja legegyszerűbb házi szükségletét elláthassa.

Tananyag a II. osztályban. A horgolás és kötés elemei; 4 likacsos minta s egy gyermek előke horgolása; 4 tömött minta kötése.

A III. osztályban. Gyermek-zubbony és tejkötő horgolása; gyermek-harisnya kötése; betűk s számok kivarrása keresztszemmél, ruhajelzésül.

A IV. osztályban. Harisnya-fejelés. *Varrás:* szegélyezés, hatöltés, agyonvarrás, tűzés; likacsos szegély, szegélyek összeillesztése lánc-öltéssel; szegés, ráncolás, korcolás, gomblyukvarrás. Egyszerű *suprikálás*.

Az V. osztályban. Fehérnemű-foltozás, beszövés. Ágynemű-varrás kicsiben.

A VI. osztályban. Nőiing és szoknya, továbbá férfi-lábravaló szabása, varrása. Egyszerű hurkolás.

A képzőintézeti tananyagból tehát a fényűzési munkák nyugodt lélekkel elhagyhatók.

A polgári leányiskola kézimunka tanterve.²⁾

(Itt az anyagot célszerűbbnek látom nem osztályok, hanem munkanemek szerint rendezni.)

Kötés és horgolás. Könnyebb és nehezebb horgolt és kötött minták és csipkék. Kötött gyermekharisnya. Horgolt gyermekfejkötő és kabátka. Horgolt pénzerszény. Egy pár kötött keztyű. Horgolt gyermekpaplan, kereszt- és más díszöltéssel kivarrva, kötött csipkével körülvéve.

Hálózás. A hálózás elemei. Hálózott párnabetét kivarrva.

Ruhajegyzés, hímzés és suprika. Betűkivarrás kötött négyzeten és vászonkendőn. Tálcatakaró kereszt- és bécsiöltéssel. Zsebkendő körülhurkolva s lyukas mintával kivarrva. Könnyű suprika, szár- és símaöltés s töltőöltések, *tüllbehúzás* apró, hasznos tárgyakon alkalmazva. Zsebkendő hímzett névvel. Kis asztalterítő, törülköző vagy más efféle, vászonból, suprikával s más műhímzéssel és *rácsomozott* rojttal. Fehérhímzés egy leánying díszítésére.

Szabás és varrás. A varrás elemei. Fehérneműhöz való mértékvetel elméletileg s gyakorlatilag. Szabásrajzok készítése. Kézzel varrott leánying és hálókabát. Egyéb fehérneműek szabása és varrása. *Mű-foltozás, beszövés.* A felsőruhaszabás elmélete és gyakorlata. Szabáskönyv készítése. *Egy felsőruha szabása, varrása.*

Utastítás a kézimunka-lapokban előforduló rajzok, minták, különféle kézimunkák lemásolására, utánzására.

¹⁾ A közokt. tanács állandó bizottságának 1899-ben kiadott javaslata.

²⁾ Ennek közlése itt azért szükséges, hogy a tanulók előképzettségét a továbbiakban jobban számba vehessük.

IV. Főbb szempontok.

1. Áttekintettük immár a tanítónőképzők tanterveit, egybevetettük őket egymással és az illető elemi iskolaiakkal, de a polgárral is, mely itt azért fontos, mivel a képző növendékeit onnan veszi, tehát föl kell tenni, hogy az ott kijelölt tananyagot elvégezték.

Sajnos, a tapasztalat azt mutatja, hogy a polgári iskolák növendékeit a kézimunkatanulás alól kissé könnyen mentik föl, s minthogy a képzőintézeti fölvételi szabályzat ily esetre pót- vagy felvételi vizsgálat letevését nem rendeli, akárhány oly tanuló jut be a képzőbe, kinek az egyes kézimunkanemekről fogalma is alig van; gyakorlottsága s ügyessége pedig egyáltalán nincs. Holott a tanítónőképzői kézimunkatanítás anyagának kiszabásában *a kiindulási pont az, hogy a tanulók a polgári iskolából a legtöbb munkanemből már bizonyos jártasságot hoznak magukkal*; itt tehát nem új ismeretek közléséről, csupán a már meglevők kibővítéséről, öntudatosná tételéről s ama gyakorlat megadásáról van szó, mely az illető munkák elkészítésében a biztosságot s önállóságot fejleszt ki. *Vagyis a munkaelemeknek nem megtanulása, hanem csak a módszeres fokozatnak tudatosná tétele szükséges.*

Ezért célszerű minden munkanemet nem kész tárgyon, hanem oly *mintakendőn* gyakorolni, mely e fokozat feltüntetésére — a kezdő öltésektől vagy szemektől a nehezebbekig, bonyolultabbakig — alkalmas. Nem is kell egy-egy mintából sok; *csupán annyi, a mennyi annak teljes megértésére szükséges.* Ez a szempont követeli még azt is, hogy *ne finom*, hanem lehetőleg *durva anyagból* dolgozzanak, vastag fonállal, durvább szöveten; mert ez nem rontja a szemet és könnyebben érthető és áttekinthető.

Pl. a kötésből egész pár harisnyát kötni nincs miért; hisz azt már kötöttek az el. s a polg. iskolában is eleget; hanem igenis, tudatossá tenni a különféle sarkak és bevégezések előnyét, hátrányát, valamint a méretek¹⁾ helyes arányát. — Épúgy a gyermekkabátka sok időt rabol; felesleges is, már szintén készítették az el. s a polg. iskolában is. A helyett becsesebb öntudatossá tenni a növendékek előtt a horgolás jellemző sajátosságát, t. i. e munkanem alakíthatóságát, melynél fogva az minden forma felvételére alkalmas; a közben a kabátka-formára elegendő utalni.

2. Második fontos szempont a *célszerűség* s a *gyakorlati szükséglet*.

1) A véletlen ennek fontosságára ép a napokban érdekes példát szolgáltatott. Két pár, finom fonálból kötött harisnyát fejtettem meg egyik egyletben, a mely szegény intelligens nőknek ad munkát. Az általuk, hozzá adott pamut a legjobb minőségű; a kötés egyenletes, mint a gyöngyszem; de — s ez a jellemző — a fejeléshez vett pamut kétszer vastagabb, mint a melyből a szár volt kötve; hagyján; mert ily esetben a tapasztalt kötő a szemek felét elapasztja, s a kellő arány helyreáll. Az én fejelőnöm azonban e helyett mit tett? Ugyanannyi szemet hagyott meg a vastag fonálból, a mennyi a vékonyból volt; persze, fodros lett a kötés. S ő ezen hogy segített? Össze-vissza kezdett fogyasztgatni, míg nem a sarok alatt valahogy sikerült a szárat némileg összehúzni. S mi az eredmény? Hogy a harisnya a sarok felett bővebb, mint a szár elején; valóságos ránczos begye van; mely semmiféle emberi lábra nem való; teljesen hasznavehetetlen. — És ez a kárbavesztett munka intelligens nő keze alól került ki, a ki iskolákat végzett!

Pl. minek vesztegessünk időt a *díszes fehérnemű-darabok* készítésére, holott az ellentétben áll magával a józan felfogással is, melyet leendő néptanítóknak fejleszteni kell.

A fehérneműnek¹⁾ két főkélléke van: egyik, hogy kényelmes, másik, hogy tiszta legyen, tehát könnyen mosható, vasalható; mindaz, a mi ezt nehezíti, felesleges és okatlan. Ezért felesleges a tanítónőképzőben a *szegélyes, himzettfodros* alsószoknya és kis párnahéj, főképp, ha az a hímzés nem is kézimunka, hanem silány gyári portéka; a tanítónőképzőnek meg kell tanítania növendékeit arra, hogy a legegyszerűbb kézimunka becsesebb a legcifrább gyári holminál. Ez utóbbitól szerencsére ma már a divat is elfordult; a finom kelengyékét egyszerűen készítik, de kizárólag kézimunka díszszel, sőt lehetőleg kézi varrással. Kétszeresen fontos ez nálunk, hol a gyári munka nem is itthon készül, hanem külföldre megy érte a pénz. Éppoly felesleges a túlláthúzás, melynek alig veszik hasznát.

3. Harmadik fontos szempont az *önállóságra szoktatás, a kézimunkának a rajzzal s mértannal való kombinálása által*, vagyis a díszítményalakok, s mértani igazságok (pl. a színezés s szerkesztés törvényeinek) alkalmazása egyrészt a kézimunkamintáknál — legyen az akár hímzés, akár kötés vagy horgolás — másrészt a szabásrajznál, de bármely munka (pl. harisnya, gyermekrekli, fejkötő, tűpárna, stb.) méreteinek megállapításánál. Továbbá a *számítás folytonos alkalmazása által is*, mert a tudatosságnak s önállóságnak ez a feltétele. Nem elég a minta egyszerű lenézése: föl kell ismertetni annak méreteit, arányait, alkotó részeinek számbeli viszonyát. Ez csak látszólag nehéz; kezdetben okoz némi idővesztést; de a tanulók mihamar belejönnek, örömet lelik benne, s a reáfordított idő bőven megtérül az ebből eredő biztosságban, mely megóv az időtrabló s anyagprédálással járó fejtéstől, rontástól.

4. Negyedik fontos szempont a kézimunka *ethikai jelentősége*. A becsületesen, pontosan, tisztán végzett kézimunka az erkölcsi nevelésnek, de az akarat nevelésének is becses eszköze. Tehát semmi pongyolaság, semmi félmunka. *Csak annyit fölvenni, a mennyit rendes körülmények közt becsületesen elvégezhetnek. Méltányosnak kell lenni a végső fokig: a gyöngébb szeműnek kevesebbet szabni ki, még durvább anyagból; a ki betegség vagy más ily komoly ok miatt mulaszt, attól csakis a legkevesebbet követelni; a nagyon ügyetleneknek nyíltan segíteni — de kértelhetlennek a legkisebb csalással szemben; becsületességre, őszinteségre kell szoktatni a tanulót; a nélkül kézimunkája mit sem ér.*

Főképp e miatt szükséges a tanterv revíziója és összébbvonása; mert az mai alakjában, az otthoni munkát tiltó rendelet megszorítása mellett okvetlen csalásra: vagy a tanterv, vagy a rendelet kijátszására vezet.

5. Ötödik szempont az, hogy a tanuló *meg is szeresse* a kézimunkát, mert örömmel, de sikeresen is tanítani csak úgy fogja, ha szereti. Ennek feltétele pedig a biztos tudás, az önállóság s némi gyakorlat is. Ha tudja, megszereti még a kötést is. Ezért az oly munka-

¹⁾ A fényűző felső 10,000-rel a tanítónőképző nem törődhetik.

nemet, melynek tudatos feldolgozására kellő idő nincs, inkább teljesen elhagyni; kevesebb munkanemre szorítkozni; de azoknak urává tenni a növendékeket.

6. Hatodik szempont az *el. iskolai kézimunkatanítás*. Feltétlenül szükséges mindaz, a mi ott kell; összébbvonható, esetleg elhagyható mindaz, a mi oda nem vág. Mert igaz, hogy nálunk kétszeresen szükséges a népiskolában a kézimunkaoktatás; hisz tudjuk, hogy népünk elszegényedésének s az ezzel járó kivándorlásnak, de a nép erkölcsi súlyedésnek oka is jórészt az asszonyok dologtalanságában, vagy abban rejlik, hogy az egyre terjedő fényűzés mellett szükségletüket a maguk munkájával kielégíteni nem tudják s varrónéra vagy silány kész portékára szorúlnak; arról nem is szólva, hogy a szűkös fizetékére utalt szegény tanítónőre magára is felfér egy kis ügyesség, főképp fehérnemű- és ruha-varrás dolgában; nemkülönben a nevelőnőre, kinek ügyessége sokszor az egész család jávára válik.

Azonban a tanítónőképző ezt a sebet nem kötheti be, egyszerűen, mivel számot kell vetnie az utolsó, de legfontosabb szemponttal t. i. *a rendelkezésre álló idővel s az egészség követelményeivel* is. A tanterv a kézimunkára mindössze 3—3, illetve 2—2 órát szánt osztályonként; a mi helyes is, tekintve, hogy 12—14, fontosabbnál fontosabb tantárgy közé kellett beilleszteni. Az pedig fizikai lehetetlenség, hogy a 14—18 éves, serdülő leány, ha mind a 12—14 tárgyból rendesen elkészül, egészsége ártalma nélkül ülhesse még órák hosszát a kézimunka mellett; megviseli az ily életmód még a jól táplált, jobbmódú tanulót is; a gyöngébb, rosszabbul táplált szervezet pedig súlyosan megcsínyli, mint a tapasztalat mutatja: a legderékabb, legszorgalmasabb növendékek dőlnek ki a képesítő-vizsgálat előtt vagy után, elvértelenedve, elidegesedve, testi fejlődésükben megzavarva.

Ezzel a körülménnyel feltétlenül számolnunk kell, mert *nem csak képzett, hanem főképp munkabíró, testileg-lelkileg ép tanítónőkre van szükségünk*. A fejlődésében elmaradottaktól, az elcsigázottaktól pedig ezt várni nem lehet.

V. Tervezet.

Igy állván a dolgok, mi hát az, a mi a tanítónőképzőben feltétlenül szükséges és célszerű?

Megpróbálom az alábbiakban összeállítani azt, a mi feltétlenül szükséges, viszont megjelölni azt, a mi feleslegesnek s elhagyhatónak látszik.

I. osztály.

A *kötés* módszeres fokozata mintaszalagon, kezdve a legegyszerűbb tömött mintától, egy-két bonyolultabb likacsosig. Egy-egy mintából csak keskeny csík szükséges. Ugyanily mintaszalag *horgolva*. 3 horgolt csillagminta és 10 horgolt csipke, de csak rövid darabkák; kötött csipkéből 2 elég, mert az kevésbé használatos. Harisnyakötés helyett 3-féle sarok és bevégzés kötése. A gyermekrékli és fejkötő elmaradhat.

Törülköző helyett kis mintakendő a *keresztöltés* s *kalotaszegi* munka módszeres fokozatával.

A *csomózás* és a *hálózás* elmaradhat.

A *hurkolás* helyett itt vászonmintakendő a *varrás* elemeinek módszeres fokozatával. *Foltozás*; *beszövés*; *gomblyukvarrás*.

Vagyis az egyszerűbb munkanemek elemei.

II. osztály.

Mintakendő a *fehérhímzés* s *hurkolás* módszeres fokozatával; ebben kevés suprika is. Mintakendő a *gépvarrás* begyakorlására. Agynemű és testi *fehérmű* szabása. Párnahéj és paplanlepedő varrása kicsiben. Egyszerű nőiing kézzel varrva. Egyszerű alsószoknya és női nadrág gépen varrva.

III. osztály.

Egyszerű hálókabát szabása és gépen varrása. A *foltozás*, *beszövés*, *kitoldás* gyakorlása gépen is. A *legegyszerűbb felsőruha-szabásrajzok* készítése, teljes nagyságban és kicsinyítve. Egyszerű szoknya és béleletlen blúz-varrás. Egyszerű ruhaderék s kötény varrása. Esetleg egyszerű (empire) gyermekruhái is.

IV. osztály.

Férfi-lábravaló és *férfiing* szabása és gépen varrása. Az el. isk. *kézimunkatanterv*. Az el. kézimunkatanítás *módszere* a részletes *tanmenettel*; (a tömeges s egyénenkinti tanítás.) A kézimunkához való anyagok s beszerzési források, s az árak és egyéb költség megbeszélése. A kézimunka tontossága közgazdasági szempontból (stat. adatok alapján.) — Tájékoztatás a hazánkban dívó főbb női háziiparágak felől.

Csak a mennyiben az idő engedi, az előbbi osztályokban tanult munkanemek gyakorlása s az esetleges hiányok pótlása. — Tanítási gyakorlatok.

Itt t. i. nem szabad szem elől téveszteni, hogy a IV. osztálybeli növendékek a képesítő-vizsgálatra készülnek s így az összes tárgyak összefoglaló ismétlése őket amúgy is túlon-túl kifárasztja és igénybe veszi.

Ennyit, és csakis ennyit tartok szükségesnek a tanítónőképzőben, úgy az el. isk. tanítás, mint a leendő tanítónők egyéni szükséglete szempontjából. Sőt még a IV. osztályba fölvetett férfifehérműt is el lehet hagyni a külön tanfolyamra.

VI. Kézimunka-tanfolyamok.

Annál szükségesebb azonban az, hogy a kik főképp kézimunka-tanítással hivatvánk foglalkozni (pl. sok férfitanító iskolánál vagy ismétlőiskolában, a hol működésük igazi áldás lehet egész falu népére), azok számára önálló szünidei tanfolyamokat szervezzének, melyeken egyrészt ismereteiket kibővíthessék, másrészt további önképzésükre útbaigazítást nyerjenek.

Milliókat költünk évente oly kötött, horgolt, varrt és hímzett árukra, melyek nagy részét itthon is, házilag lehetne készíteni. Ezer meg ezer téli kendőt, sált, gyermekruhát, kötényt s töméntelen csipkét és hímzést vásárolnak ma már nemcsak nagyvárosban, hanem falun és nem csupán a jobbmódúak, hanem a legszegényebb is. A kesevesen keresett garas kimegy a zsebből, a drága idő pedig felhasználatlan s a munkaerő parlagon marad.

Az ily tanfolyamok természetszerűleg vidékenként volnának szervezendők, az illető országrész viszonyainak, szükségletének s főképp háziiparának tekintetbevételével, hogy a tanítónő e részben tanácsadója, útmutatója lehessen a népnek. Réa magára nézve is fogatosabb lehet az ily tanulás, mikor már tapasztalata van s némileg ismeri az életet s így jobban fel bírja fogni a dolog jelentőségét és meg tudja ítélni, az ő életkörülményeihez s faja viszonyaihoz mi illik, mi nem.

*

Ime, ezekben volt szerencsém előadni, a mit a tanítónőképzői kézimunkatanítás felől én, mint laikus, gondolok. Ehhez kérem a testvérintézetek és arra nálamnál illetékesebb kartársaim szíves hozzászólását, hogy e kérdést, mely végeredményében népünk boldogulására s hazánk közgazdasági fejlődésére is kihat, gyökeresen és sikeresen megoldani seğıtsünk.¹⁾

Geöcze Sarolta.

A növendékek gyakorlati kiképzése a kolozsvári áll. tanítónőképzőben.

A tanítónőképző-intézetek sem elméletileg sem gyakorlatilag teljesen kész tanítókat nem bocsáthatnak ki. Kizárja ezt már az az életkor (18 év), melyben a jelenlegi szervezet szerint az életbe léphetnek. Hanem igenis minden tanítónőképző-intézetnek a lehetőség határai között oda kell törekednie, hogy növendékei már az intézetben nemcsak kellő elméleti, hanem annyi gyakorlati képzettséget is elsajátítsanak, a mennyi a tanítói hivatás sikeres megkezdésére és lelkiismeretes továbbképzés mellett eredményes folytatására megkívántatik.

A mi az elmélet és gyakorlat sorrendjének kérdését illeti, e tekintetben, azt hiszem, egy képző sem kerülheti ki azt, hogy a kettő egymás mellett ne haladjon. Ezt is a szervezet hozza magával. És jól is van így: gyakorlat és elmélet támogassa egymást! Középfokú intézetben másképp nem rendezhető el.

A kivitelben azután hadd nyilvánuljon az intézetek egyénisége. Orvendetes jelenség újabb időben, hogy e tekintetben a tanítónőképző-

¹⁾ Ajánljuk az ügyet, valamint a férfi- kézimunka ügyét t. kartársaink és egyesületi választmányunk szíves figyelmébe. Szerk.

intézetek között nemes verseny mutatkozik. Győzzön a jobb! Egyikünk tanuljon a másiktól!

Az alábbiakban ismertetem azt az eljárást, melyet a kolozsvári áll. tanítóképző-intézetben követünk. Ezen eljárás tervezetét a tanév elején az 1901. szept. havi tanári testületi gyűlésen bemutattam és a tanári testület helybenhagyta. Az óraszámot, melyben a növendékek a gyakorlóiskolát megfigyelés és segédkezés céljából látogatják és a próbatanítások és bírálatok óraszámát változtatlanul hagytam úgy, a mint azt ebben az intézetben megállapítva találtam. Egyelőre nem is látom szükségét annak, hogy ezen változtassunk. A kiképzés módja azonban sok tekintetben új. Új az az általam kezdeményezett intézkedés is, hogy IV. éves növendékek az *egészen közelfekvő jól felszerelt és vezetett osztott községi u. n. millenniumi népiskolát* egy egész hónapon át (naponként felváltva ketten-ketten) látogatják. Törekvésünk, hogy ezen népiskolával a gyakorlati kiképzés céljából, idővel szorosabb viszonyba lépjünk, hogy abban már III. éves növendékeink hospitáljanak és próbatanításokat tartsanak. Az osztott népiskolában való tanítás már a munka megosztlásánál fogva a kezdőre nézve könnyebb, mert kevesebbet kell megfigyelnie és mégis több idő áll rendelkezésére, megfigyelése behatóbb lehet, munkájában gondosabban részletezhet. Az osztatlan iskola sokkal összetettebb szervezet és azért vezetése több gyakorlatot föltételez. Ebben azután inkább a IV. évesek tanítanának.

Legfőként a gyakorlati kiképzés szolgálatában állottak alább elsorolt u. n. pedagógiai kirándulásaink is.

Nem céloim itt a gyakorlati kiképzés módját részletesen fejtegetni. Azt hiszem, hogy az céltudatosan történik s tovább fejleszthető a nélkül, hogy lényegében meg kellene változtatni.

Sok tekintetben hátrányára van a gyakorlati kiképzésnek, hogy gyakorló-iskolánk nincsen az intézettel egy épületben. (Utca választja el az intézeti épülettől, udvarban van, bérlet helyiségben.) Ezen körülmény nagy mértékben gátolja az u. n. gyermekmegfigyelés folytatólagos keresztülvitelét. Mivel gyakorló iskoláknak ideiglenes tanítása van, ez a körülmény is akadályozott abban, hogy a gyermekmegfigyeléseket már ez évben rendszeresebben megkezdjem.

Hogy intézetünkben a növendékek gyakorlati kiképzése lehetőleg teljes legyen, erre nézve amúgy is még sok hiányzik gyakorló-iskolánk részéről. Részletesen kidolgozott, megvitatott és elfogadott részletes helyi tanterve még nincsen. Tanítási eszközökkel felszerelve kellőleg még nincsen. A folyó tanévben csak 4 évfolyama volt. Kertészkedést, kézimunkát az elmúlt évben a gyakorló-iskolában nem tanítottak. Egyes tárgyak (p. o. rajz) tanításának módja még ki nem forrott. A gyakorló-iskolai kirándulások rendezve nincsenek. A gyakorló-iskolai tanulók szüleivel való rendszeres tanácskozás behozva nincsen, könyvtáraink még egyáltalában nem mintaszerűek.

Sok van tehát még, a minek szemléletére, elsajátítására a mi gyakorló-iskolánk nem nyújtott alkalmat. Ennek legfőbb oka az intézet állandó elhelyezésének hiányában található. A gazdasági ismétlő iskolát

is a szomszédos millenniumi népiskolában kerestük föl. Bizonyára lesz majd alkalmunk ott *ifjúsági egyesületi működéséről* is tapasztalatokat szerezni.

Ezeknek előrebocsátása után már most eljárásunkat osztályonként ismertetem.

II. osztály.

A II. osztály növendékei naponként ketten-ketten felváltva (ABC-sorrendben) látogatják a gyakorló-iskolát. Egy-két órai előkészítés és előre adott szempontok szerint megfigyelik a gyakorló iskolai tanító mintatanítását, rendtartását, a III. és IV. éves. növendékek tanítását és általánosan az iskolai nevelést és egész iskolai életet. Így tapasztalatokat szereznek arról, a miről a módszertanban, oktatásban, nevelésben tanulni fognak.

A népiskolai tantárgyak közül első sorban a beszéd- és értelemgyakorlatok, az írás és olvasás és a számolás tanítására irányítjuk figyelmüket. Mikor az iskolai rendtartásban és fegyelmezésben már némi tapasztalatokat szereztek, ebben segídezhetnek is.

Megfigyeléseikről jegyzeteket vezetnek, melyeket első sorban a gyakorló-iskola tanítója ellenőriz (ő van ott jelen), de a melyeket a nevelés tanára is figyelemmel kísér.

A megfigyelés szempontjai a következők:

1. A gyermekek fogadása. A tanítás kezdete.
2. Ki tanított, hol és mikor?
3. Mely tantárgyat és tanítási egységet? (Ezt a helyi tanterv vagy haladási napló, az órarend és a tankönyv vagy vezérkönyv nyomán kell meghatározni; a csendes foglalkozásokat is meg kell jelölni.)
4. A tanítási fokozatok közül melyikkel vagy melyekkel foglalkozott különösen a tanító? A tanítás fokozatai: 1. előkészítés, 2. az új tananyag, 3. összehasonlítás, 4. rendezés, rendszerbe foglalás, 5. begyakorlás, alkalmazás.
5. A használt tanszerek és tanalakov? (kérdő, kifejtő, közlő, előadó, szemléltető stb.)
6. Meg volt-e a tanulóknak a kellő figyelem és érdeklődés és miben nyilvánult az?
7. Miképen tartott rendet, miképen fegyelmezett a tanító? Milyen volt a tanulók magaviselete?
8. Mely tankönyveket, vezérkönyveket vagy más segédkönyveket használt a tanító?
9. A tanítás és nevelés módjára vonatkozó egyéb megjegyzések.
10. A tanítás befejezése. A gyermekek elbocsátása.

A f. tanév folyamán minden II. éves növendék összesen *tíz*szor hospitált, vagyis tíz napot töltött a gyakorló-iskolában. Az első napon az egész napi tanítás tervét (tanítás és csendes tanulás anyagát) jegyezték föl; a szempontok szerint figyelemmel kísérték és összefoglaltan, röviden, sablonszerűleg föl is jegyezték megfigyeléseiket, tapasztalataikat. Második és harmadik nap írásbeli följegyzéseik már csak fél napra vonatkoztak, de valamivel részletesebbek, önállóbbak voltak. Negyedik

nap már csak egy órai tanításra vonatkozó megfigyeléseiket kellett írásban kidolgozni. Az azután következő napokon pedig már csak egy félórai tanításról kellett megfigyeléseiket lehetőleg részletesen leírni. Azon a napon, melyen a növendék a gyakorló-iskolában van, minden egyéb óralátogatás alól föl van mentve, hogy a megfigyelési naplót rendbe hozhassa.

Módszertani elméleti tanulmányaikat és gyakorlati megfigyeléseiket lehetőleg összekapcsoltam. Így a beszéd- és értelemgyakorlatoknál figyelemmel voltunk a gyakorló-iskolában földolgozott anyagra, a gyakorló-iskolákban meglevő és használt szemléleti eszközökre (képekre, stb.), a tanítás módjára stb. Az olvasmánytárgyalásnál egy a gyakorló-iskolában tárgyalt olvasmány alapján határoztuk és beszéltük meg az olvasmánytárgyalás szempontjait. Ez az állandó hivatkozás a gyakorlatra alkalmat ad kikerülhetetlenül a tanításmódok összehasonlítására, bírálatára, a gyakorlati életbeli különféle körülmények tekintetbevételére. Ez mindenesetre tanulságos és kellő tapintattal és tárgyilagossággal nem árt a gyakorló iskola tekintélyének.

Épen így szükséges, hogy lélektani tanulmányaik, módszertani elméleti ismereteik és módszeres és nevelési gyakorlataik között is létesítsünk kellő vonatkozást. Ezen vonatkoztatás *rendszeres* keresztülvitele ugyan alig lehetséges, mert ez már meglevő lélektani ismereteket tételne föl; de *alkalomszerű* keresztülvitele is nagyon tanulságos.

Így készülnek a növendékek a III. osztálybeli gyakorlóiskolai megfigyeléseikre, próbatanításokra és a gyakorló-iskolai nevelésben és tanításban való közreműködésre.

III. osztály.

1. A III. osztály növendékei is megfigyelés és a tanításban való közreműködés céljából *látogatják a gyakorló-iskolát* és pedig naponként felváltva egy-egy. Az elmúlt tanévben *mindenki 7 napot* töltött a gyakorló-iskolában.

Első, másod ízben csak figyelnek. Megfigyelési naplójukban bejegyzik az aznapi tanítási anyagot a csöndes foglalkozásokkal. Egy-egy tanítást pedig részletesebben kidolgoznak. Mikor harmadik ízben kerül rájuk a sor, *már segédkezhetnek is a tanításban* azaz, a gyakorló-iskola tanítója gyakorlottságuk, ügyességük mértéke szerint egy vagy két, későbbben több félórai tanítással megbízza őket. Hogy mely tanítási anyagot fogják tanítani, ezt egy-két nappal előbb megtudják és megfigyelési naplójukban, ha nem is egész részletesen, de mindenesetre főbb mozzanataiban kidolgozzák és a gyakorló-iskola tanítójának bemutatják. Így van ez azután 4-, 5-, 6-, és 7-ik ízben is. A tanított anyagot ők maguk írják be a gyakorló-iskolai haladási naplóba (osztálykönyvbe).

2. Ezen látogatáson és közreműködésen kívül a III. éves növendékek hetenként egy-egy órában *próbatanításokat* tartanak és pedig a III. osztály növendékeinek és a hospitáló más osztálybeli növendékeknek, a gyakorló-iskola tanítójának és a neveléstan-módszertan tanárának jelenlétében. Minden ilyen esetben ketten tanítanak. Egész éven át

mindenkire kétszer kerül a sor. A próbatanítások anyaga leginkább azokból a népiskolai tantargyakból vétetik, melyeknek tanítási módszerét II. éves korukban már tanulták. Előfordúl azonban olykor más tantárgy is, p. o. ének, földrajz, olvasmánytárgyalás, sőt rajz is.

A tanítás anyagát legalább egy héttel előbb kapják a gyakorló-iskola tanítójától, ki azután egy erre a célra a tantervbe fölvetett előkészítő órában az egész osztály jelenlétében megadja nekik a szükséges utasításokat, fölvilágosításokat, kijelöli a segédkönyveket a tanítás írásbeli kidolgozásához. A próbatanítást csak a mindenkori próbatanító dolgozza ki. De miután elkészült kidolgozásával, egy az ifjuság tagjai közül összeállított és ábécé-sorrendben következő négyes bizottságnak adja át bírálat végett. Ez a bizottság fölolvastatja és megbírálja röviden, írásban a következő szempontok szerint:

1. A tananyag tartalmára nézve igaz-e?
2. A tanítás vázlata (tanítási fokozatok) helyes-e és helyesen van-e kidolgozva?

3. A tanalak, a tanszerek alkalmazása jó-e?

4. Külseje, irányja megfelelő-e?

A kidolgozott próbatanítás a bizottság bírálatával együtt azután a gyakorló-iskola tanítójához kerül, a ki átnézi és megjegyzéseit a szükséghez képest részben előszóval mondja el a próbatanítónak, részben pedig ráírja a kidolgozott tanításra. Így kerül a kidolgozott tanítás a neveléstan, módszertan tanárához, a ki hasonlóképen jár el, t. i. részben előszóval mondja el véleményét, részben ráírja. A kidolgozott és így megbírált tanítás azután visszakerül a próbatanítóhoz, mindig legalább egy nappal a próbatanítás előtt, hogy alaposan elkészülhessen.

Erre megtartja a próbatanító a próbatanítást, utána, illetőleg a próbatanítási óra után közvetlenül következő órában van a próbatanítás bírálata.

3. A bírálatról jegyzőkönyv vezetetik. A bírálati óra mindenkor a megelőző bírálati jegyzőkönyv felolvasásával kezdődik. Jegyző minden növendék ábécé-rendben, kezdi az a növendék, kinek neve az ábécé utolsó betűjével kezdődik, mivel azok, kiknek neve az ábécé első betűjével kezdődik, tanítanak. A jegyzőkönyv hitelesítése után megkezdődik a lefolyt tanítások bírálata. Először maga az első próbatanító mondja el önbírálatát, másodszor a bíráló bizottság egyik tagja fölolvassa a tanítás írásbeli kidolgozásáról szóló bírálatot, harmadszor ugyan-csak a bíráló bizottság tagjai közül egy kiszemelt bíráló megbírálja a tanítás gyakorlati kivitelét. Erre hozzászólnak a próbatanító társai, a mennyiben van megjegyzésük. Utasítva vannak, hogy gondosan kísérik figyelemmel a tanítást és jegyezzék föl röviden megfigyeléseiket és ezek alapján tegyék meg megjegyzéseiket. A kiszemelt bíráló egyuttal indítványt tesz arra nézve, hogy a tanítást általában sikerültnek, kevésbé vagy jól sikerültnek mondja ki az osztály. Az így hallott bírálatokra a próbatanító még megteheti ellenvetéseit, elmondhatja igazolásait, stb. Ezek után a gyakorló-iskola tanítója mondja el véleményét és végül a neveléstan, módszertan tanára befejezi a bírálatot, összegezi és kimondja a határozatot. A bírálatnak tehát önképzőköri jellege van.

A próbatanítás illetőleg a gyakorlati kivitel bírálatának szempontjai nagyjában megegyeznek a megfigyelés szempontjaival, csak hogy megengedik — növendék-társukról lévén szó — a szabadabb bírálatot. Így szólhatnak a 4. pontnál erről: Helyesen vitte-e keresztül a próbatanító a tanítási fokozatokat? Az átmenet egyikről a másikra jó volt-e? Az 5. pontnál: A tanalakok, tanszerek alkalmazása jó volt-e? Kérdései értelemfejlesztők-e? Közlése megfelelő-e? A 6. pontnál: Volt-e a tanításnak sikere? Az idő és a tananyag között helyes volt-e az arány? Milyen volt a tanulás szelleme? A 7. pontnál: Fegyelmezése jó volt-e? Megfelelt-e a lélektani, erkölcsstani törvényeknek? Tekintettel volt-e az egyes tanuló egyéniségére, a mennyiben azt az osztálytanítás és nevelés megengedi? A 9. pontnál: Milyen volt a tanító modora? (Külső magatartása, beszédje, ügyessége, a tanítás szelleme, kedélye, képességei, bánásmódja és más sajátságok. Volt-e tekintélye? Tudott-e szeretetet ébreszteni maga iránt?)

A jegyzőkönyvek a gyakorló-iskolában megőriztetnek. Az írásban kidolgozott próbatanításokat is mindegyik növendék év végével egybe-fűzi magának.

IV. osztály.

1. A IV. osztály növendékei folytatják a gyakorló-iskola látogatását megfigyelés és közreműködés céljából. Az év elején ugyanolyan sorrendben, mint az előző osztályok, kétszer egy-egy napot, egyszer 3 napot egymásután és egyszer 2 napot egymásután *összesen tehát 8 napot töltöttek így a gyakorló-iskolában.* (Egy napon át mindegyik növendék a közeli millenniumi-népiskolában hospitált, a mint azt a bevezető részben elmondtam.) Eleitől fogva segédkeztek úgy a tanításban, rendtartásban, mint általában az iskola belső életének irányításában. A tananyagot ebben az osztályban is előre kapják ki, eleinte röviden főbb mozzanataiban ki is dolgozzák. A három napos látogatások alkalmával azonban a tanításra való készülés már rájuk bízatik. Tanításuk lefolyása után az elért eredményt a gyakorló-iskola tanítója lehetőleg híven följegyzi és megjegyzéseit közli velök. Naplójukba ők maguk is följegyzik, mit tanítottak és mily véleményt mondott munkájokról a gyakorló-iskola tanítója.

2. A IV. osztály növendékei *folytatják a próbatanításokat is* épen oly órászámban és épen úgy mint a III. osztályban. Az elmúlt tanévben *mindenki kétszer* tartott próbatanítást.

A látogatások a tanév kezdetétől a gyakorló-iskola évvégi vizsgálatáig tartanak. A mennyire csak lehetséges, belevonatnak a növendékek az év elején felmerülő mindennemű iskolai előkészítő munkálatokban való segédkezésbe, valamint az év vége felé tartó ismétléseknél, összefoglalásoknál való közreműködésbe, hogy így a *teljes népiskolai tanév lefolyásáról szerezhessenek tapasztalatot.*

Ha már most összegezzük azt az időt, melyet növendékeink a három év alatt a gyakorló-iskolában töltenek, látjuk, hogy az összesen $10+7+8=25$ napot tesz ki a tartott próbatanításokon kívül. A jelenlegi tanterv mellett alig lehet több időt fordítani a gyakorlatra. Nem lehet-

ne-e a gyakorlati kiképzést a jelenlegi tanterv mellett még intenzívebben végezni? Nem mondom, hogy nem. Így p. o. kétségtelenül tanulságos, ha a próbatanítások mindegyikét, tehát évenként mintegy 56—60 próbatanítást mindegyik növendék dolgozza ki. De ennek csak akkor volna a kellő haszna, ha a gyakorló-iskola tanítója és a neveléstan tanára át is nézné ezeket a dolgozatokat. Ez pedig emberi erőt meghaladó követelmény, ha a tanárok más kötelességeire, dolgaira is gondolunk. A sablonszerű, csupán a főbb mozzanatokra kiterjedő írásbeli kidolgozásnak nincsen sok haszna. Sokszor egy-egy dolgozat gondos átnézése, kijavítása egy félórába kerül és mindig legalább egy negyed órába. A növendékeket is nagyon megterhelné. Ha azonban az új tanterv életbe lép és kivált a IV. osztályban több próbatanítást fogunk tarthatni hetenként, úgy, hogy mindegyik növendékre gyakrabban kerül majd a sor: akkor azt hiszem, igenis megszerezhet mindegyik tanítónövendék annyi gyakorlati ügyességet, a mennyi a tanítói pálya sikeres megkezdésére és lelkiismeretes továbbképzés mellett eredményes folytatására szükséges. Az egyes szaktanárok az elmúlt évben még nem voltak jelen a próbatanításokon.

A próbatanítások körül követett eljárásunkat teljesen megvilágítja a következőleg közzétett próbatanítás és a róla tartott bírálat jegyzőkönyve.

Próbatanításom,

melyet a kolozsvári áll. tanítóképző-intézet gyakorló iskolájában 1902. évi április hó 24-én tartottam.

Terv.

10¹/₂—11-ig, a IV. osztályban olvasmánytárgyalás. A «Hazámhoz» című költemény tárgyalása; a Gáspár-Sebesztha-féle olvasókönyv.

- I. osztály az eddig tanult nagybetűket írja.
- II. osztály a római számjegyeket írja palatáblára 50—80 ig.
- III. osztály az írásbeli szorzást gyakorolja palatáblán (a példatár szerint).

Kivitel.

Figyelmezzem reám mindenik osztály! A IV. osztály csendesen reám várakozik. I. II. és III. osztály, palatáblát fogj! Egy, kettő! Ezután az I. és II. osztály egynehány tanulójaival elolvastatom az előírt feladatot s megmondom, mennyit írjanak. Miután a III. osztálynak is kihagytam dolgozatát, saját osztályomhoz megyek és megkezdem a tanítást.

Célkitűzés; előkészítés. Figyeljétek ide gyermekek! Most mi a «Hazámhoz» című költeményt fogjuk tárgyalni, a melyet Szász Károly kitűnő költőnk írt akkor, mikor távol volt hazájától. Mit fogunk most tárgyalni, Pista? (Megmondja.) Mondd te is! Jól van. Ki írta ezt a költeményt, Mezey Mihály? (Szász Károly írta.) Mikor írta Szász Károly ezt a költeményt, mondd meg te is? (Mikor távol volt hazájától.) Jól feleltél.

Hová való vagy, János? (Megmondja.) Vágyódol-e vissza szülőföldedre, szüleidhez? (Igen, vágyódom.) Miért? (Mert szeretem szülőimet.)

Látjátok gyermekek, ebben a költeményben el van mondva; mit érezett Szász Károly akkor, mikor hazájától távol volt, mint vágyódott vissza szülőföldjére.

Új tananyag és összehasonlítás. (Vázlat.) Most először én olvasom el az egész költeményt szépen, hangsúlyozva. Azután velők olvastatom el az egészet s most kezdem szakaszonként tárgyalni.

Olvassad az első szakaszt még egyszer, János! (Elolvassa.) Mit nem hall már a költő erdős, völgyes szép hazájáról? (Hírt nem hall felőle.) Miért? (Mert távol van tőle.) Milyen volt az ő hazája, sík terület? (Nem, hegyes, völgyes.) Látjátok, gyermekek, Szász Károly itt született Erdélyben, Nagy-Enyeden, ezt mondja hazájának. Erdélynek milyen a felülete? (Hegyes-völgyes.) Ő hazájától távol, a nagy magyar Alföldön tartózkodott s ekkor írta ezt a verset. Az alföld milyen terület? (Sík terület.) S jobban szerette ő az Alföldet? (Nem, jobban szeretett volna hazájában lenni.) S mit nem felejtett sohasem hazájából? (A völgyet és a bércet.) Igen, mert az ember, a mit hazájában látott, még öreg korában sem felejteti el s vonzódik ahhoz. S milyen érzet keletkezett a költő szívében, mikor hazájára gondolt? (Fájó érzet keletkezett szívében.)

Mikor távol vagyunk szülőföldünkől, elfelejtjük-e azt? (Mikor távol vagyunk szülőföldünkől, nem felejtjük el, sőt még jobban szeretjük.) (Ezt felírom előre a táblára.)

Elolvastatom a második szakaszt.

Pótolhatja-e valami hazáját? (Semmi nem pótolhatja ki.) Hát ha jobb dolga lett volna az Alföldön, elfelejtette volna akkor a költő Erdélyt? (Nem felejtette volna el.) Ez eimosta volna-e akkor Erdély képét a költő emlékezetéből? (Mindez nem mosta volna el hazája képét.) Mit kérdez a költő a sebes folyótól? (Hogy miért hagyta el hazáját.) Igen, látjátok, gyermekek, az erdélyi folyók nagyobb részt elhagyják hazájukat, az Alföldre folynak s a Tiszába ömlenek. Ezt térképen is szemléltetem. Honnan jönnek tehát a folyók, a melyektől kérdezte a költő, hogy miért hagyták el szülőföldjüket? (Hazájából.) Hát a szálló madártól mit kérdez? (Hogy miért pártolt el ő is hazájától, mint a hűtlen emberek.) Hűtlen emberek olyanok, a kikkel valami jót tettünk, de nem hálálják meg ezt a jótéteményt, hanem elpártolnak tőlünk, jöltevőjüktől. A költő ilyen emberhez hasonlítja a hazájából elszálló madarat.)

Elolvastatom a harmadik szakaszt.

A nehéz felhőt mikor meglátja, mihez hasonlítja? (Az özvegyi fátyolhoz.) Milyen színű az özvegyi fátyol? (Sötét, fekete színű.) Ilyenek, a nehéz fellegek is. Mit jelent a fekete fátyol? (Gyászt jelent.) Látjátok, gyermekek, Erdélyben akkor, a szabadságharc után, a német parancsolt, a magyar nemzet csak túrt, gyászolt. Erdély el volt szakítva az anyaországtól, Magyarországtól, özvegységben volt. Ezért mondja a felhőről, hogy talán hazájának özvegy fátyola. Mit mond a felhőről, Tokai Sándor! (Megmondja.) Hát a síró szellőről mit gondol? (Azt gondolja,

hogy egy ismerős furulya.) A furulyát ki szokta leginkább használni és hol? (A pásztor ember a hegyeken.) Mihez hasonlítja a síró szellőt? (Hazájából jövő furulyaszóhoz.) Hát a virágillatot mihez hasonlítja? (Hazájának a sóhajához.) Miért sóhajtott akkor az ő hazája, azt az előbb már megmondtam nektek. Hát a kis csillagról mit gondol? (Azt gondolja, hogy az egy pásztortűz hazája hegyének az oldalán.) Miért mondja kéknek a havas oldalát? (Azért, mert messziről kékesnek látszik a havas oldala.

Minden, a mit az Alföldön lát, mire emlékezteti? (Minden, a mit lát, hazájára, Erdélyre emlékezteti.) Ezt is felirom a táblára.

Most elvstatom a negyedik versszakot.

Mit lát a költő minden tárgyban, minden képben? (Hazájának bérceit.) Minden lépten minek az arnyékát látja? (Erdély bérceinek az arnyékát.) Ha a fiú hosszabb időre elhagyja a szülői házat, a szükséges útravalón kívül, mit kap szülőitől? (Emléktárgyat, gyűrűt, keresztet, stb.) Ezt az emléktárgyat ereklyeképnek mondja a költő. Az anya, mikor elbúcsúzik fiától, mért ad neki ereklyeképet? Hogy ez emlékeztesse reá.) Mint ez ereklyeképet keblünkön, úgy viseljük keblünkben, szívünkben, bárhová menjük hazánkból, minek a képét? (Hazánknak a képét.)

Minek a képe marad kitörülhetetlenül, a míg élünk, szívünkben? (Hazánk képe.)

Ezt is felirom a táblára.

Alapgondolat. Ebben a költeményben mi iránt fejezi ki a költő vágyódását, szeretetét? (Ebben a költeményben a költő hazája iránt fejezi ki vágyódását, szeretetét.)

Vígán-e vagy szomorúan? (Szomorúan.)

Begyakorlás. Most még többekkel elolvastatom s azután versszakonként be is tanútatom könyv nélkül. A szép olvasásra, előadásra kíváló gondot fordítok.

Tegyétek el a könyveiteket! Ezután megnézem a magánfoglalkozó osztályok dolgozatait és az eszközöket beszédetem. Tapsra felállnak. Imádkozunk: Jó Istenünk, édes atyánk, hálát adunk néked, hogy e nap délelőttjén munkáinkban megsegítettél. Óh, jó atyánk kérünk, légy velünk továbbra is, kegyelmeddel, segedelmeddel. Amen.

Ezután szép csendesén hazaeresztem őket.

Kolozsvárt, 1902. április 24-én.

Sz. K.
próbatanító.

Jegyzőkönyv.

Felvétett a kolozsvári m. kir. állami tanítóképző-intézet IV. osztályos növendékeinek 1902. évi április hó 24-én 10—11-ig tartott próbatanításairól és azoknak 11—12 óráig megejtett bírálatairól.

Jelen vannak a gyűlésen: Krausz Sándor elnök, Botos Imre tanár és a IV. osztályos növendékek és (három) látogató növendék.

A jegyzőkönyvet vezeti: Cs. J. IV. éves növendék.

A múlt gyűlés jegyzőkönyve felolvastatván, némi módosítással hitelesítettett.

Próbatanítást tartanak: P. M. és Sz. K. IV. éves növendékek.
Második próbatanító, Sz. K. Tanított a következő terv szerint.

Terv.

IV. A «Hazámhoz» című költemény tárgyalása. Taneszközök: Gáspár-Sebesztha-téle olvasókönyv, Magya ország térképe.

- I. osztály az eddig tanult nagybetűket írja.
- II. osztály a római számjegyeket írja palatáblára 50—80-ig.
- III. osztály: az írásbeli szorzás gyakorlása.

Bírálat.

Elnök felszólítja a második próbatanítót, hogy tegye meg a tanításra vonatkozó észrevételeit.

A próbatanító megjegyzi, hogy izgatott volt. A vázlat kifejtését az idő rövidsége miatt nem végezhetette el.

A szavakat nem értelmezte eléggé.

Tudomásul szolgál.

Az írásbeli tervet bírálója az elnök felszólítására megjegyzi, hogy a tanítási fokozatokat igyekszik betartani, a kidolgozás jó. Kérdései helyesek. Az új tananyag nyújtásakor be kellett volna írnia a költeményt, mert e nélkül a kérdések közötti összefüggést nehéz eltalálni. A begyakorlaskor a szó szerinti betanulást kellett volna alkalmaznia. Iránya jó. Külseje, tekintettel az író nehézkes írására, megfelelő. Helyesírási hibája alig van.

Tudomásul szolgál.

A gyakorlati tanítás bírálat: Dadogása feltűnő volt. A tanítási fokozatokat nem a legjobban alkalmazta. A vázlatot nem fejtette ki egészen. A begyakorlásra nem volt már ideje. A szók magyarázata többször nehézkes volt. Nem magyarázta meg teljesen, mit értsenek az özvegyi fátyol alatt, az esdő sóhaj, az ereklyekép alatt.

Elnök felszólítja a próbatanítót, hogy tegye meg a bírálatra vonatkozó észrevételeit. A próbatanítónak nincsen észrevétele.

Tanítása sikerült.

A gyakorló iskola tanítója megjegyzi, hogy a többi osztályokban a fegyelemre nem viselt elég gondot.

Az elnök összegezván a bírálatot, kívánja, hogy a tanító a hangsúlyos, szép olvasásra nagyobb figyelemmel legyen.

K. m. f.

Cs. J.
jegyző.

A gyakorlati kiképzés kiegészítésére szolgáltak a következő kirándulások, melyeket a tanév folyamán tettünk:

I. Október hónap folyamán megnéztük az új, szépen épített és felszerelt *unitárius gymnasiumot*. Résztvett a III. és IV. évfolyam.

2. Jelen voltunk a millenniumi népiskola *karácsonyi ünnepélyén*. (A III. és IV. évfolyam növendékei közül azok, kik akkor itt Kolozsvárott tartózkodtak.)

3. Január hó folyamán a *Mátyás-téri róm. kath. népiskolát*, mely Schwarczel Adél kiváló vezetése alatt áll, látogattuk meg. Egy délelőtt voltunk ott. Jelen voltunk minden osztály tanításán.

4. Február havában a helybeli siket-némák és vakok intézetében voltunk és mindkét intézetben végig hallgattunk több tanítást.

5. Ezen kívül a növendékek jelen voltak a kolozsvári tanítói kör őszi gyűlésén és a Kolozsmegyei Tanítóegyesület közgyűlésén Kozma Ferenc kir. tanfelügyelő jubileuma alkalmából.

Kolozsvár, 1902 június hó.

Krausz Sándor,

a gyakorlati kiképzés vezetője.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az 1900. évi május 24-én rendezett Gyertyánffy ünnepély költségeiről való számadás.

Bevétel.

1. A	betű alatt	10	tagtól	5	forintjával	50	frt	—	kr.
2. B	»	»	21	»	»	105	»	—	»
3. C	»	»	6	»	»	30	»	—	»
4. D	»	»	10	»	»	50	»	—	»
5. E	»	»	6	»	»	30	»	—	»
6. F	»	»	12	»	»	60	»	—	»
7. G	»	»	12	»	»	60	»	—	»
8. H	»	»	15	»	»	75	»	—	»
9. I	»	»	3	»	»	15	»	—	»
10. J	»	»	2	»	»	10	»	—	»
11. K	»	»	37	»	»	185	»	—	»
12. L	»	»	5	»	»	30	»	—	»
13. M	»	»	8	»	»	40	»	—	»
14. O	»	»	3	»	»	15	»	—	»
15. P	»	»	14	»	»	70	»	—	»
16. R	»	»	7	»	»	35	»	—	»
17. S	»	»	29	»	»	145	»	—	»
18. T	»	»	6	»	»	30	»	—	»
19. U	»	»	3	»	»	15	»	—	»
20. V	»	»	9	»	»	45	»	—	»
21. Z	»	»	4	»	»	20	»	—	»

1110 frt — kr.

Korona értékben: 2220 kor. — fill.

Kiadás.

1. Stetka Gyula I. sz. alatti számlájára ...	800	frt	—	kr.
2. Az ünnepély előkészítésének költségei Boga K. elnök II. sz. alatti számlája szerint ...	50	»	—	»
3. Kép-keret ára a III. számla szerint ...	65	»	—	»
4. A festményről, a képeslapok számára, felvett sokszorosításokért a IV. sz. számla szerint ...	13	»	—	»
5. Pénztáros költségei május 1-től 11-ig be- zárólag «A» alatti jegyzék szerint. ...	15	»	80	»
6. Pénztáros költségei május 12-től 23-ig bezárólag «B» alatti jegyzék szerint ...	16	»	98	»
7. 1900. május 24-én tartott Gyertyánffy- ünnepélylyel kapcsolatos költségek «C» alatti jegyzék szerint ...	74	»	13	»
8. A kép átszállításával összekötött költ- ségek ...	9	»	93	»
9. Pénztáros kiadásai 1900. május 26-ától június 28-áig bezárólag a «D» alatti jegyzék szerint ...	11	»	14	»
10. 1900. június 18-án Hirsch Adolf szám- lájának részlettörlesztésére nyomtatvá- nyokért az V. sz. számla szerint ...	24	»	80	»
Ugyanerre postaköltség ...	—	»	11	»
11. 1901. évi június 10-én a Franklin Tár- sulatnak alapítólevelek stb. nyomásá- ért (lásd a VI. sz. mellékletet) ...	26	»	—	»
12. Pénztáros kiadásai 1900. október 1-től 1901. június 10-ig VII. sz. szerint ...	3	»	11	»

1110 frt — kr.

Korona értékben: 2220 kor. — fill.

Budapesten, 1902. febr. 15-én.

Ugray János s. k.
Pénztáros.

A bevételi tételeket 1-től 21-ig, a kiadási tételeket 1-től 12-ig átvizsgáltuk, a bemutatott okmányokkal összehasonlítottuk s mindent rendben találtunk. A végső összeg úgy a bevételi, mint a kiadási 2220 K.-t, azaz kétezerkétszázhusz K.-t tesz ki. Ezek alapján javasoljuk, hogy a pénztáros úrnak a felmentvény megadassék. Megjegyezzük azonban, hogy a bemutatott Hirsch Adolf úr által 1900. ápril 29-én 60 K. 80 f.-ről és 1900. május 9-én 26 K. 40 f.-ről összesen 87 K. 20 f.-ről kiállított számlára fedezet nem lévén, ezek kiegyenlítése a rendező bizottságot terheli.

Budapesten, 1902. évi február 15-én.

Horcsik Ede s. k.,
számvizsgáló bizottsági tag.Trombitás Gyula s. k.,
számvizsgáló bizottsági
elnök.Ábrahám Sándor s. k.,
számvizsgáló bizottsági tag.

VEGYESEK

A költségvetésszerű előléptetések. Kinevezések. A vallás és közoktatásügyi miniszter kinevezte: *Horváth Antal* temesvári áll. el. tanítóképző intézeti igazgatót a VII. fizetési osztály 3-ik fokozatába;

továbbá *Rusz Viktor* losonci áll. el. tanítóképzőintézeti, *Bodor Miklós* s.-sz.-györgyi áll. el. tanítónőképzőintézeti, az igazgatói teendők végzésével megbízott rendes tanárt, *Krikk Jenő* lévai, *Pethes János* csurgói, *Veres Ferenc* sáropataki, *Thaisz Lajos* losonci, *Horvay Ede* és *Sztankó Béla* budapesti I. ker. áll. el. tanító, *Sztepankó Albert* budapesti Fröbel-féle tanítónőképzőintézeti, *Kolumbán Samu* dévai áll. el. tanító, *Menich Antal* pozsonyi áll. el. tanítónő, *Lubinszky Emilia* budapesti áll. el. tanítónő és *Szőllősy István* aradi áll. el. tanítóképzőintézeti rendes tanárokat a VIII. fizetési osztály 3-ik fokozatába;

Fábián Károlyné szabadkai áll. el. tanítónőképző-intézeti rendes tanítónőt, *Amler Antal* iglói áll. el. tanító és *Holczmann Ferenc* győri áll. el. tanítónőképzőintézeti segédtanárokat rendes tanárokká a IX. fizetési osztály 2-ik fokozatába; végül *Rabiczey Erzsébet* budapesti, *Szántó Jolán* kolozsvári képző-intézeti tanári tanfolyamot végzett és segédtanári minőségében megbízott okleveles polgári iskolai tanítónőket, továbbá *H. Gál Ilona* s.-sz.-györgyi áll. el. tanítónőképzőintézethez, *Hegyesi Jolán* h.-m.-vásárhelyi áll. óvónőképző-intézethez szolgálatra rendelt polgári iskolai tanítónőket a X. fizetési osztály 3-ik fokozatába rendes tanítónőkké;

valamint *Wolszky Emilia* szabadkai, *Méray Irén* kolozsvári, *Nagy Julia* s.-sz.-györgyi és *Gerdenich Claudina* pozsonyi áll. el. tanítónőképzőintézeti megbízott segédtanítónőket a XI. fizetési osztály 3-ik fokozatába segédtanítónőkké.

Továbbá *előléptette:*

Szabó József aradi áll. el. tanítóképzőintézeti igazgatót a VII. fizetési osztály 3-ik fokozatából a 2-ik fokozatba;

Heinrich Józsa kolozsvári áll. el. tanítónőképző-intézeti igazgatót, *Molnár Leontin* budapesti áll. el. tanítónő, *Nagy Iván* losonci, *Szondy János* aradi, *Horváth József* csurgói, *Kovács Sándor* kunfélegyházai áll. el. tanító- és *Belányi Tivadar* pozsonyi áll. el. tanítónőképzőintézeti rendes tanárokat a VIII. fizetési osztály 2-ik fokozatából az 1-ső fokozatba;

Bíró Gyula kolozsvári áll. el. tanító, *Felméri Albert* kolozsvári áll. el. tanítónő, *Bakos Kálmán* modori áll. el. tanító, *Kovács Béla* kolozsvári áll. el. tanítónő, *Geöcze Sarolta* budapesti áll. el. tanítónő, *Bittenbinder Miklós* budapesti áll. el. tanítónő, *Baldzs Endre* znióváraljai, *Szászlai Ferenc* budapesti, *Nágel Sándor* bajai áll. el. tanító, *Exner Leo*, h.-m.-vásárhelyi áll. óvónőképző és *Versényi Gábor* kolozsvári áll. el. tanítónőképző-intézeti rendes tanárokat a VIII. fizetési osztály 3-ik fokozatából a 2-ik fokozatba;

Niernsee József losonci, *Huzjak Lukács* iglói, *Zrinyi Károly* csáktornyai, *Tanfi Iván* m.-szigeti, *Végler Gyula* sz.-keresztúri áll. el. tanító, *Pataki Vilmos* kolozsvári áll. el. tanítónő, *Irsa Béla* m.-szigeti és *Sennyei József* kunfélegyházai

áll. el. tanítóképzőintézeti rendes tanárokat a IX. fizetési osztály 2-ik fokozatából az 1-ső fokozatba;

Lovass Gyula csurgói, *Belle László* sz.-kereszturi, *Svarba József* lévai, *Schmiedt Bertalan* m.-szigeti, *Szarka Lajos* znióváraljai és *Pasnáry Győző* székelykereszturi áll. el. tanítóképzőintézeti segédtanárokat a X. fizetési osztály 2-ik fokozatából az 1-ső fokozatba; végül *Mogyoró János* kunfélegyházai, *Ligárt Mihály* pápai, *Balogh Kálmán* sárospataki áll. el. tanító, *Hegedűs Paula* budapesti, *Feketéné Hoffmann Izabella* eperjesi áll. el. tanítónő, *Brunovszky Rezső* temesvári és *Juhász Imre* pápai áll. el. tanítóképzőintézeti segédtanárokat, illetve rendes tanítónőket a X. fizetési osztály 3-ik fokozatából a 2-ik fokozatba.

Pár szó az előléptetésekről. Első szavunk legyen a hála és köszönet azért, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur hűségesen beváltotta ígéretét s az állami tanítóképző tanároknak VII—IX. fizetési osztályokba osztott létszámát egyenlő csoportokra osztva léptette elő s ezzel a magasabb fizetési osztályokra nézve a középiskolaiakkal való paritást teljesen érvényesítette. Ezen előnyös intézkedésekért teljes mértékben osztoznak hálánkban *Kuliszeky Dezső* osztálytanácsos, a tanítóképzési ügyek volt vezetője és *Axaméthy Lajos* min. tanácsos, a jelenlegi vezető, a kik a miniszteriumban küzdöttek, fáradtak értünk s örködték az igazság felett.

Méltánytalanság történt azonban a XI. fizetési osztályban várakozó segéd-tanítónőkkel szemben. Ugyanis a közölt előléptetés sajátságos jelenséget tartalmaz. Négy új tanítónőt neveztek ki a tanítónőképző-intézetekhez. Kettő ezek közül egészen kezdő, a ki most végezte a tanítónőképzői továbbképző tanfolyamot, a másik kettőt pedig a polgári iskoláktól helyezték át. S mind a négyet azonnal az 1600 koronás osztályba nevezték ki, keresztül ugorván a XI. fizetési osztályt. Az ellen nem szólunk, hogy tanítónőinket egyenesen a X. fizetési osztályba nevezzék ki; sőt egészen rendén valónak tartjuk. De az ellen a leghatározottabban tiltakozunk, hogy a kezdők, vagy a polgári iskoláktól áthelyezett tanítónők mellett mellőztetnek azok a képzőintézeti tanítónők, a kik 4—5 éve szolgálnak a XI. fizetési osztályban. Ez az igazságtalanság annyival inkább szembeötlő, mert a XI. fizetési osztályba visszaszorítottak között is vannak akadémiai képzettségűek s a kik a képzőintézeti vizsgálatot megelőzőleg polgári iskolában vagy felsőbb leányiskolában működtek s a kik a képzőben 4—5 évet töltöttek kiváló sikerrel. Valóságos kicsinylése ez az eljárás a képzőintézeti szolgálatnak. Hiszen ha ez a kinevezés rendszerre válik, úgy az ujonnan »beugrók« miatt a mi segéd-tanítónőink sohasem léphetnek elő.

Sajtóhiba. A júniusi füzet 391. oldalán a Radó V. kitüntetéséről szóló »vegyes«-ben »salft-man» szó fordul elő. Kijavítandó így: selfmade-man.

SINGER ÉS WOLFNER KIADASA BUDAPESTEN.

A legjobb, legelterjedtebb
képes gyermek heti lap

AZ ÉN UJSÁGOM

Megjelen minden szombaton.

* * *

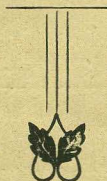

Semmiel sem okozhatunk nagyobb örömet a gyermeknek, mint AZ ÉN UJSÁGOM-mal. Meséivel, elbeszéléseivel, tréfáival, verseivel, képeivel állandó mulatságot, szórakozást szerez az apró embereknek. **Csak 2 kor. negyedévre** s mindenkinek módjában van, hogy ezt az örömet megszerezze gyermekének. A legkiválóbb magyar írók írják ezt a magyar ujságot, januárban minden előfizető gyönyörű mesemondó naptárt kap ingyen. Előfizethetni AZ ÉN UJSÁGOM kiadóhivatalában Budapesten, VI., Andrásy-ut 10. —————

Előfizetési árak:

negyedévre 2 kor., félévre 4 kor.,
egész évre 8 kor. —————

• Mutatványszámot tessék kérni: •

AZ ÉN UJSÁGOM

• • • • kiadóhivatalától • • • •

Budapest, VI., Andrásy-út 10.

SINGER ÉS WOLFNER KIADASA BUDAPESTEN.

MAGYAR LÁNYOK

KÉPES HETILAP FIATAL
LÁNYOK SZÁMÁRA ◦ ◦

—SZERKESZTI—
TUTSEK ANNA

Azoknak való ez a nagy gonddal s szeretettel szerkesztett lap, a kiknek a legnehezebb szép és jó olvasmányt adni, t. i. a fiatal magyar lánynak. A legjelesebb írók, festők, tanítók, tanítónők sorakoznak a szerkesztő segítségére s alig van magyar író, ki nem írna a MAGYAR LÁNYOK-ba. A szépirodalmi részen kívül ismeretterjesztő cikkeivel, továbbá a háztartás, kertészet, konyha, kézimunkák, női foglalkozások, divat stb. körébe vágó rovataival van megbecsülhetetlen szolgálatára lapunk a magyar lányoknak. // // // // //

ELŐFIZETÉSI ÁRA

Egész évre 12 kor. * Félévre . . 6 kor.

Negyedévre 3 kor.

Kiadóhivatal: BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 10. SZ.